

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

NOVINY TĚŠÍNSKÉ

(pokus o analýzu šestého ročníku)

THE NEWSPAPER OF TESIN

(analysis of the sixth year of the edition)

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Bohdan Zilynskyj

Autorka: Barbora Franková

Vojanova 1527, Frýdek-Místek

dějepis - francouzský jazyk

prezenční

2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

.....

Praha

1. 6. 2010

Za cenné metodické rady při psaní této diplomové práce děkuji panu dr. Bohdanovi Zilynskému.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Nástin historického vývoje Těšínska a Rakouského Slezska	8
2. 1 Národnostní charakter Slezska	16
3. Český a regionální tisk ve Slezsku	18
4. Noviny Těšínské	21
5. Výběrová analýza 6. ročníku Novin Těšínských	24
5. 1 Obecné údaje	24
5. 2 Vnitřní struktura.....	26
5. 3 Příspěvatelé.....	35
5. 4 Autoři a významné osobnosti	40
5. 4. 1 Věnceslav Hrubý.....	40
5. 4. 2 František Sláma	43
5. 4. 3 František Linhart a Čechoslav Ostravický.....	45
6. Témata a územní rozložení politických zpráv	49
6.1 Územní rozložení.....	49
6. 1. 1 Tuzemsko	49
6. 1. 2 Cizozemsko	50
6. 2 Tématika politických zpráv z tuzemska a cizozemska	51
6. 2. 1 Tuzemsko	51
6. 2. 2 Cizozemsko	54
7. Stav regionu a jeho problémy.....	58
7.1 Vztahy mezi Čechy a Němci na Těšínsku	58
7.1.1 Jazykové problémy	61
7.1.1.1 Jazyková situace v Čechách, na Moravě a ve Slezsku po roce 1849	62
7.1.1.2 Stremayrova jazyková nařízení	64
7.1.1.3 Badeniho jazyková nařízení.....	66

7.1.1.4 Gautschova jazyková nařízení a návrh hraběte Thuna	68
7.1.1.5 Zrušení Gautschových jazykových nařízení.....	70
7.1.1.6 Körberovy snahy o česko-německé vyrovnání v jazykové oblasti	72
7. 1.1.7 Reakce 6. ročníku Novin Těšínských na jazykovou problematiku.....	75
7.1.1.8 Slezsko a jazyková nařízení z pohledu 6. ročníku Novin Těšínských	81
7.2 Vztahy mezi Čechy a Poláky na Těšínsku	84
7.2.1 Vznik a vývoj polského národního hnutí na Těšínsku	86
7.2.2. Jazykové spory mezi Čechy a Poláky na Těšínsku a jeho odraz v 6. ročníku Novin Těšínských.....	88
7.3 Otázka školství na Těšínsku	89
7.3.1 Problémy mezi Čechy a Němci v oblasti školství	92
7.3.2 Konflikty mezi Čechy a Poláky v oblasti školství.....	96
7. 4 Vztah Čechů a židů na Těšínsku	100
7. 4. 1 Reakce Novin Těšínských na česko-židovskou problematiku	102
7.5 Stav hospodářství na Těšínsku.....	105
7.5.1 Hlavní hospodářské problémy Těšínska zachycené v průběhu 6. ročníku Novin Těšínských.....	107
8. Závěr	110
9. Resumé	112
9.1 Resumé	112
9.2 Resumé in english	113
10. Seznam použité literatury	114
11. Příloha	116
11. 1 Seznam vyobrazení	116
11. 2 Zdroje vyobrazení	117
11. 3 Obrazová příloha	118

1. Úvod

Ve své diplomové práci se pokusím provést analýzu šestého ročníku Novin Těšínských, který vycházel od prosince 1899 do konce listopadu 1900 a mapoval politickou, sociální, hospodářskou a národnostní situaci na Těšínsku. Byl psán v češtině, což souviselo s jeho orientací na českou národní skupinu žijící v tomto regionu.

Dané téma jsem si vybrala hned z několika důvodů. Prvním z nich je skutečnost, že ze sledovaného kraje pocházím a mám k němu poměrně silný citový vztah. Dětství jsem strávila ve Frýdku-Místku, kde stále žijí mí rodiče, tudíž pro mě obce a místa zmiňovaná v příspěvcích v listu nejsou jen prázdnými pojmy.

Druhým důvodem je fakt, že uvedený region se nachází na okraji zájmu historického bádání a jeho stav, i přes atraktivitu a množství námětů, nebyl doposud detailněji prozkoumán nebo zachycen. Což je velká škoda vzhledem k množství zajímavých témat souvisejících zejména s národnostním složením regionu. Přelom 19. a 20. století ve sledované oblasti byl velmi bohatý na události nejen regionálního, ale i celo-rakouského a světového významu.

Třetím důvodem je specifická Těšínska, především jeho národnostní složení. Kromě složitých česko-německých vztahů se na stavu sledované oblasti odrážejí také poměry česko-polské a německo-polské. Střetávání tří odlišných národních skupin přinášelo řadu konfliktů a neshod.

Hlavním zdrojem mé práce jsou Noviny Těšínské, konkrétně všech dvaapadesát čísel šestého ročníku. Tento list jsem si vybrala, protože se nejen řadí mezi nejstarší a nejdéle vycházející česká periodika na Těšínsku, ale zároveň je to relativně dostupná primární literatura o tomto kraji na přelomu 19. a 20. století. Vzhledem k rozsahu práce s jednotlivými čísly

a hlavními články jmenuji stěžejní z nich také v rámci seznamu primární literatury.

Seznam sekundární literatury je tvořen některými soubornými publikacemi pojednávajícími o historii Slezska, zejména *Kulturněhistorickou encyklopedií Slezska* od Dokoupila a kolektivu či *Dějiny Slezska v datech* od Rudolfa Žáčka, jednoho z předních odborníků na historii tohoto regionu.

Pro otázky celorakouské a celoevropské jsem za sekundární literaturu zvolila např. publikaci Otto Urbana *České a slovenské dějiny do roku 1918*, *Dějiny zemí Koruny české* od kolektivu autorů, publikaci *České země v evropských dějinách* pánů Běliny, Kaše a Kučery apod.

Součástí mého seznamu sekundární literatury jsou také úzce specializovaná regionální díla – např. *Tisk na Těšínsku 1848- 1948* od Danuty Branné. Samotné Noviny Těšínské u nás zpracovala Gabriela Chromcová, která vydala publikaci o tomto periodiku k příležitosti oslavy výročí 110 let od jejich vzniku.

Ve své diplomové práci bych se ráda zaměřila na nejpalčivější témata, která se v průběhu vydávání šestého ročníku Novin Těšínských pravidelně objevovala na jejich stránkách – tedy na otázky národnostní, školské, hospodářské a jazykové a jejich konkrétní dopad na stav a vývoj Těšínska.

Cílem této práce je tedy zmapování pohledu dobového vlasteneckého periodika na stav Těšínska na přelomu 19. a 20. století, odhalení jeho odlišností a specifického postavení v rámci zemí Koruny české. Zároveň bych chtěla analyzovat vztah Čechů ke slovanské, germánské i židovské národní skupině žijící v tomto regionu a osvětlit hlavní oblasti jejich vzájemných sporů tak, jak je vnímali tvůrci Novin Těšínských a jak je předkládali českému obyvatelstvu na sledovaném území.

2. Nástin historického vývoje Těšínska a Rakouského Slezska

Těšínské knížectví (latinsky Ducatus Tessinensis, německy Herzogtum Teschen a polsky Księstwo Cieszyńskie) nebo též těšínské vévodství patřilo mezi slezská knížectví a vzniklo roku 1290. Jeho historie je dlouhá a bohatá. Původně tvořilo součást Opolsko-Ratibořského knížectví, ale roku 1290 získala vládu těšínská knížata z rodu Piastovců a ta se přiklonila k Českému království a stala se tak leníky českého krále. Po jejich vymření připadl kraj jako odúmrť panovníkovi z rodu Habsburků a ti zde vládli až do roku 1918, kdy se Rakousko-Uhersko rozpadlo.

Habsburkové vládli v této oblasti od roku 1653, kdy zemřela poslední Piastovna Alžběta Lukrécie, která území spravovala se souhlasem českého krále Ferdinanda II. po dobu svého života. Po jejím skonu se Habsburkové plně ujali své odúmrť, Těšín přestal být sídelním městem a knížectví se stalo pouhou periferií v rámci habsburské monarchie.

Situace v kraji se během jejich vlády nevyvíjela nejlépe. Vrchnost pronásledovala protestanty, obyvatelstvo zatěžovaly vysoké daně, zejména kvůli nákladům na války o španělské dědictví. V 18. století se mu proto nevyhnula vlna povstání a zbojnictví.

Změnu postavení Těšínska způsobily války o rakouské dědictví. Obyvatelé se totiž postavili na odpor vůči Prusku a kraj zůstal, na rozdíl od většiny slezské země, součástí Rakouského Slezska. Pro jeho správu byl 28. ledna 1743 nově zřízen Královský úřad v Opavě a Těšín definitivně ztratil svůj sídelní status. Stalo se tak po podepsání berlínského míru 28. července 1742. Rakousku podle vratislavské konvence připadla jen asi desetina původního Slezska, tedy 4839 km². Rakouské Slezsko se rozkládalo na části

území nivského, krnovského, opavského a těšínského knížectví a na statutu minor Bílsko (povýšeno na knížectví roku 1754).¹

Rok 1772 znamenal pro Těšínsko novou kapitolu jeho vývoje. Toho roku totiž došlo k připojení Haliče a tím stoupl komunikační význam oblasti. Habsburkové nechali vystavět císařskou silnici z Olomouce do Lvova, která vedla přes Frýdek, Těšín a Bílsko. Učinila tak z těchto měst dopravní uzly a spojila je s jinými oblastmi Českého království.

Další významnou kapitolu vývoje Těšínska zahájil císař Josef II., který roku 1781 zrušil nevolnictví, čímž se pokusil zlepšit podmínky života poddaných v monarchii. V téže roce vydal také Toleranční patent, který pro těšínské evangelíky znamenal mnohé. Na území Těšínského knížectví dokonce vzniklo deset evangelických obcí.

Roku 1782 provedl Josef II. správní reformu. K 1. červenci 1782 zrušil Rakouské Slezsko a spojil ho s Moravou do Země Moravskoslezské, která se dále dělila na několik krajů. Celé území řídilo až do roku 1849 Moravskoslezské zemské gubernium. Těšínské knížectví a východní část Opavského vévodství nově spadaly pod správu hejtmanství Těšínského kraje.

Přelom 18. a 19. století přinesl poddanské nepokoje v důsledku změny hospodaření, omezování valašského pastevectví a problémy způsobenými častými průchody vojsk kvůli napoleonským válkám. Roku 1805 dokonce přesídlil vídeňský dvůr dočasně do Těšína, aby unikl francouzské invazi. Po skončení napoleonských válek a uklidnění situace došlo v kraji k prudkému hospodářskému rozvoji. Vzkvétalo hutnictví, textilnictví a lihovarnictví. Úspěšný vývoj však netrval dlouho. Ve 40. letech 19. století

---

¹ Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: A-M*, Ostrava 2005, s. 29.

přišla kritická neúroda brambor a s ní i hladomor a šíření epidemií. Špatná hospodářská situace vedla ke vzniku a šíření revolučních myšlenek. Tento stav se plně projevil v revolučním roce 1848.

Revoluční rok 1848 se nevyhnul ani Těšínsku. Objevovaly se první bouře na velkostatecích. Poddaní žádali zlepšení svých životních podmínek, ale revoluce byla nakonec potlačena nejen zde, ale i ve všech zemích Koruny české. Přesto přinesla určité zlepšení situace pro těšínský lid. Roku 1849 byla zřízena Slezská země, o její samosprávu se staral Slezský zemský sněm v Opavě, který nahradil stavovský sněm v Těšíně. Těšínsko bylo rozděleno na čtyři politické okresy - bílský, těšínský, bohumínský a fryštátský. František Josef I. tímto rozhodnutím postavil Slezsko na úroveň ostatních korunních zemí a sídlem místodržitelství určil Opavu.

Na přelomu let 1851 a 1852 začal v Rakousku fungovat režim, který se u nás nazývá poněkud sporně bachovský absolutismus, v zahraničí se používá přesnější pojem *rakouský neoabsolutismus*². V jeho čele stál JUDr. Alexander von Bach. Nový režim začal ovlivňovat chod monarchie 31. prosince 1851, kdy tzv. silvestrovské patenty zrušily platnost Stadionovy ústavy a zavedly nové zásady *organického řízení*³, tedy budování integrované monarchie se silnou ústřední vládou. Tímto krokem zaniklo tradiční zemské zřízení, jednotlivé země se staly pouhými provinciemi ve vztahu k vídeňským úřadům. Všechny historické vazby mezi těmito zeměmi přestaly hrát jakoukoli roli, což často vyvolávalo nepokoje. I Těšínsko se zařadilo mezi okrajové regiony, o které Vídeň příliš nejevila zájem.

---

² Alexandr von Bach neměl přímý vliv na policii a armádu, které byly tradičně podřízeny pouze panovníckému dvoru.

³ Bělina, P., Kaše, J., Kučera, J. P.: *České země v evropských dějinách, III.díl*, Praha 2006, s. 166.

Z rozhodnutí vlády JUDr. Alexandra von Bacha bylo zrušeno místodržitelství v Opavě a 19. ledna 1853 ministr zřídil tamtéž Zemskou vládu slezskou, která fungovala s malou přestávkou až do roku 1918. Přerušování její činnosti způsobilo nové spojení Slezska s Moravou a jeho podřízení místodržitelství v Brně. Tato epizoda ale trvala jen pár měsíců, konkrétně

od 5. června 1860 do 29. března 1861. Zemská vláda slezská řídila sedm okresních hejtmanství, Opava, Frýdek a Bílsko měly vlastní status a nespádaly pod žádné z nich. Jednotlivá okresní hejtmanství se dále dělila na soudní okresy, jejichž počet se ale během let různě měnil.

Ne všechny důsledky revoluce 1848 ale byly negativní. Nadále platila zásada rovnosti občanů před zákonem, náboženská svoboda a zrušení roboty. Proces zrušení poddanství se dovršil v roce 1853, „*kdy byly bez náhrady zrušeny všechny povinnosti plynoucí z osobních závazků vůči vrchnosti, nicméně z povinností souvisejících s držbou nemovitosti (gruntu) bylo nutno se vyplatit.*“⁴ Lví podíl na tomto procesu měl poslanec za Rakouské Slezsko Hans Kudlich, který se snažil dokončit to, co začal už Josef II. Sám ale na své snahy doplatil, protože musel emigrovat, aby unikl pronásledování ze strany rakouského neoabsolutismu.

Po útrapách porevolučního období se situace na Těšínsku začala uklidňovat, zejména díky rozvoji průmyslu. Rozšiřovala se těžba černého uhlí, hutnictví a kovo zpracující průmysl. Význam oblasti stoupl, a proto bylo nutné zajistit jeho snadnou dostupnost. Vláda vybudovala řadu železničních tratí, které zajišťovaly dopravu uhlí a průmyslových výrobků. Nejvýznamnější z nich se nazývala Severní Ferdinandova dráha a spojovala

---

⁴ Bělina, P., Kaše, J., Kučera, J. P.: *České země v evropských dějinách, III.díl*, Praha 2006, s. 168.

Vídeň, Bohumín, Krakov a Lvov. Těšínsko hrálo významnou roli i v produkci vlněných látek, která se rozvíjela zejména v Novém Jičíně, Příboru a Bílsku (Bielsko-Biala). Těšínsko se postupně stávalo jedním z významných průmyslových regionů habsburské monarchie. Díky rychlému rozvoji se do této oblasti stěhovali obyvatelé horských oblastí, ale také lidé z Haliče. Podle sčítání lidu z roku 1869 se Těšínsko řadilo mezi nejhustěji obydlené oblasti v českých zemích.

S rozšiřováním průmyslu, jak už bylo řečeno, se zvyšoval rovněž počet obyvatel. V roce 1851 žilo v regionu 438 586 obyvatel, v roce 1890 už 605 649 obyvatel a v podle sčítání z roku 1910 dokonce 756 949 lidí (v moravských enklávách to bylo dalších 28 077 obyvatel). Z údajů z roku 1910 také vyplývá, že Těšínsko bylo lidnatější než Opava, což úzce souvisí s jeho průmyslovějším charakterem.⁵ K nejlidnatějším městům patřila Opava, Bílsko, Těšín, Polská Ostrava a Frýdek.

Postupná industrializace Slezska se projevila i v profesní a sociální skladbě regionu. V roce 1860 ještě zemědělství výrazně dominovalo nad průmyslem. Údaje z roku 1900 dokazují velkou změnu, kterou kraj za 40 let prodělal. 239 tisíc lidí se živilo zemědělství a 311 tisíc průmyslem. Obchodu se věnovalo 52 tisíc obyvatel a ve veřejných službách a svobodných povoláních pracovalo 77 tisíc lidí.

Spolu s hospodářstvím se vyvíjelo i národní hnutí. Vznikaly odborové organizace, které se snažily zlepšit situaci nově se formující vrstvě dělnictva. Často měly i národnostní nádechy, což v této oblasti bylo poněkud složitější kvůli střetům mezi třemi národy, které tradičně tento kraj obývaly - Češi, Poláci a Němci. Češi a Poláci často spolupracovali proti germanizačním

---

⁵ Na Těšínsku žilo 434 821 obyvatel, na Opavsku jen 322 128.

snahám státních úřadů, i přesto, že jejich vzájemný vztah nebyl zdaleka ideální. V zásadních záležitostech je ale společná nenávist k většímu nepříteli, než si byli navzájem, semkla. Od počátku 20. století se však napětí mezi českými a polskými nacionalisty vyostřovalo.

Ustálila se také správa tohoto regionu. Slezský zemský sněm se od roku 1861 skládal z vratislavského biskupa, devíti velkostatkářů, deseti zástupců měst, dvou zástupců obchodních komor a devíti delegátů venkova. Jeho výkonný orgán se nazýval zemský výbor a měl čtyři členy. Podle volebního zákona z roku 1873 zastupovalo Slezsko v říšské radě deset poslanců, ale jejich počet se po zavedení všeobecné kurie roku 1896 zvýšil na dvanáct.

Významnou roli v každodenním životě hrály také soudy. V Opavě byl zřízen zemský soud a v Těšíně soud krajský. Do jejich kompetence pak spadaly soudy okresní. Všechny byly podřízeny vrchnímu zemskému soudu v Brně. Slezská země měla také vlastní finanční ředitelství. Moravské enklávy (např. Místek) fakticky patřily také ke Slezsku, ale vysílaly jednoho poslance do moravského zemského sněmu a v zemských záležitostech spadaly pod správu Moravy.

Celkově se dá říci, že období od roku 1848 (resp. 1849) do roku 1914 znamenalo v dějinách Slezska velký zlom. Začala se formovat moderní občanská společnost, vznikaly různé spolky. Podle údajů z roku 1870⁶ ve Slezsku existovalo 179 spolků rozličného zaměření - spořitelní, záloženské, osvětově-vzdělávací, politické... Region se řadil mezi kraje s nejvyšším procentem gramotného obyvatelstva díky husté síti základních a vyšších škol. Kulturními centry byla zejména města Opava a Těšín.

---

⁶ Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy*: A-M, Ostrava 2005, s. 54.

Vlastníkem samotného Těšínska byl na přelomu století arcivévoda Fridrich Habsburský (1856-1936), kterému dal nesmrtelnou přezdívku markýz Gero slezský básník Petr Bezruč, jenž ho tak nazval ve svém díle Slezské písně.

Ani první světová válka se tomuto kraji nevyhnula. Lví podíl na tom měl již zmíněný Fridrich Habsburský, protože byl dosazen do funkce vrchního velitele rakousko-uherských ozbrojených sil a za sídlo generálního štábu si zvolil Těšín. Zůstal jím až do roku 1917.

Národnostní situace se definitivně vyhrotila po první světové válce. Na území Těšínska totiž vznášel nárok jak československý, tak polský stát. Spory mezi českou a polskou politickou reprezentací vyústily počátkem listopadu 1918 v polskou okupaci Těšínska, Oravy a Spiše. Aby se zabránilo dalším bojům, byl zřízen Zemský národní výbor pro Slezsko, který po složitém jednání ponechal Československu pouze menší část Těšínska. Česká vláda ale odmítla toto rozhodnutí respektovat, a když na začátku roku 1919 vypsal polské úřady volby do sejmu i na sporném území, rozhodla se vojensky zasáhnout. Vyslala do oblasti vojsko pod vedením dohodových důstojníků a začátkem ledna 1919 došlo k sedmidennímu ozbrojenému konfliktu, polská armáda byla donucena ustoupit až za řeku Vislu. Dohodové mocnosti zasáhly a zastavily boje, stanovily novou demarkační linii a sporné území se dostalo pod mezinárodní kontrolu. Definitivní rozhodnutí padlo na mezinárodní arbitráži ve Spa 28. července 1920, kde Rada velvyslanců přiřkla Československu bohumínsko-košickou trať a uhelný revír a Polsku východní část Těšínska, část Oravy a Spiše. Symbolicky bylo roztrženo i bývalé hlavní město knížectví - Těšín.

Pro mou práci je ale podstatná situace na Těšínsku počátkem 20. století. Podle údajů z roku 1910⁷ žilo v kraji 434 000 obyvatel, kteří se hlásili k české, polské nebo německé národnosti. V oblasti náboženství se obyvatelstvo dělilo na katolíky, evangelíky a židy. Národnostní a náboženské složení činilo z knížectví jednu z nejproblémovějších oblastí zemí Koruny české. Národnostní třenice vedly k vzniku mnoha vlasteneckých spolků. Nacionalisté se snažili všemožně informovat o problémech svého národa ve Slezsku. Čeští vlastenci si zvolili jako jednu z forem boje za národní svobody založení regionálního periodika *Novin Těšínských*.

---

⁷ Urban, O.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 1991, s. 236.

2. 1 Národnostní charakter Slezska

Před rokem 1848 se obyvatelstvo Slezska národnostně nediferencovalo. Lidé se živili většinou zemědělstvím a žili v relativně izolovaných obcích, v nichž se rozvíjela specifická místní kultura. Neměli potřebu ani možnost vzájemně komunikovat. Po revolučním hnutí roku 1848 se začalo formovat národní hnutí. Ve Slezsku a zejména na Těšínsku sílilo češství, němectví a polskost. Nejlépe připraveni na boj za vlastní národní příslušnost byli Němci, nejhůře asi Češi. Na Těšínsku se proces utváření národního vědomí často zaměňoval za vědomí jazykové příslušnosti.

Národnostní charakter jednotlivých politických okresů ve Slezsku se lišil. Podle údajů z let 1880- 1910⁸ se mezi okresy s českým charakterem dal počítat Frýdek, kde žilo dle statistiky 75- 90% obyvatel s českou obcovací řečí. Ve Fryštátu (dnešní Karviná) a v Těšíně to bylo jen 7- 25%, v Bruntále a Krnově dokonce pouhé 1%. V moravských okresech bylo obyvatelstvo s českou obcovací řečí přece jen trochu početnější: v Místku 93- 96%, v Moravské Ostravě 48- 76% a v Příboře 70-72%.

První sčítání lidu v Rakousku v roce 1880⁹ přineslo také údaje o německém živlu ve Slezsku. Mezi zcela německé oblasti lze zařadit politické okresy Frývaldov (dnešní Jeseník), Bruntál a Krnov. V Opavě tvořilo obyvatelstvo s německou obcovací řečí 39- 52%, v Hlučíně 10%, ve Frýdku 4-12%, v Těšíně 3-11% a v Polské Ostravě 6-11%. Na Moravě se situace příliš nelišila od slezských politických okresů: Moravská Ostrava 20- 39%, Příbor 26- 30% a Místek jen 3- 9% obyvatel hlásících se k německé obcovací řeči.

---

⁸ Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: A-M*, Ostrava 2005, s. 174.

⁹ Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: N-Ž*, Ostrava 2005, s. 29.

Třetím národem ve Slezsku byli Poláci, kteří výrazně zasáhli do dění zejména v Těšíně a okolí. Podle údajů z roku 1905 se k používání polštiny hlásilo 9,7% obyvatelstva rakouské monarchie. V Rakouském Slezsku jich v roce 1910¹⁰ žilo 235 224, což tvořilo asi 32% místní populace. Přímou v Těšínsku pobývalo 233 850 Poláků, tedy necelých 54% obyvatelstva tohoto knížectví.

Vzhledem k tématice některých článků v Novinách Těšínských je třeba se zmínit ještě o jedné národnosti, která ovlivňovala dění v regionu a to sice o židech. Židé se výrazněji prosazovali od 2. poloviny 19. století, kdy začaly hromadně vznikat židovské náboženské obce v různých městech, např. v Opavě, v Krnově, v Moravské Ostravě, ve Frýdku i v Místku. Podle statistik¹¹ tvořili židé 5,6% obyvatel Moravské Ostravy, 2,8% obyvatel Těšína a 2,4% obyvatel Bohumína. Tento jev byl spojen opět s revolučním rokem 1848, kdy židé získali svobodu pohybu, usidlování a sňatků. Židé se proto mohli stěhovat i do dříve zakázaných míst a zakládat své obce.

---

¹⁰ Urban, O.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 1991, s. 236.

¹¹ Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: N-Ž*, Ostrava 2005, s. 459.

3. Český a regionální tisk ve Slezsku

Rozvoj regionálního tisku na Těšínsku souvisel s revolučním rokem 1848, kdy jednotlivé národy žijící na tomto území pocítily potřebu informovat o svých záměrech, činech a úspěších své soukmenovce. Periodika v národních jazycích si proto zřizovali jak Češi a Poláci, tak Němci. V letech 1848- 1998 vzniklo více než 400 titulů novin a časopisů¹². Valná většina z nich byla psaná polsky pro polský lid, ale ani Češi nezaháleli. V průběhu uvedených let vydali více než sto titulů. Přibližně stejná cifra náležela německému regionálnímu tisku a dvojjazyčným česko- polským periodikům. Jednalo se asi o padesát titulů v obou případech.

Těšínsko si nemohlo stěžovat na nedostatek tiskáren. První z nich vznikla už roku 1805 v Těšíně¹³ a patřila panu Karlu Prochaskovi. Další ji záhy následovaly v Místku, Polské a Moravské Ostravě nebo Příboře (moravská enkláva). Sami tiskaři nehleděli na obsah periodika, které tiskli a v rámci snahy uživit se nebrali ohled na jazyk, jímž byly články napsány. Typickým příkladem byla již zmíněná c. a k. dvorní knihtiskárna Karla Prochasky (v některých dílech se setkáme i s jinou variantou jeho jména - Procházka), která přijímala objednávky od českých, polských i německých vydavatelů. Do března roku 1897 se také starala o rozšiřování Novin Těšínských, než ji vystřídal podnik pana Jindřicha Novosada v Místku.

Nejaktivněji se do novinářské práce zapojil polský národ. První regionální periodikum vyšlo již 6. května 1848 a neslo název Tygodnik Cieszyński¹⁴. První vydavatel se jmenoval Ludvík Kluci a redaktorskou činnost u něj vykonával Andrzej Cinciata. Založil jej Pawel Stalmach

---

¹² Branná, D., Zahradník, S.: *Tisk na Těšínsku 1848-1998*, Český Těšín 1998, s. 7.

¹³ Tamtéž, s. 22.

¹⁴ Tamtéž, s. 24.

a do okruhu jeho příznivců patřil i kníže Lubomirský. Zpočátku byl zaměřen na slovanskou problematiku, ale postupně se přeorientoval na polské národní problémy. V roce 1851 byl přejmenován na Gwiazdka Cieszyńska¹⁵ a bez další změny vycházel až do roku 1939, tedy ještě víc než dvacet let po pádu habsburské monarchie. Výčet všech polských titulů není nutný, proto jmenujme jen ty nejvýznamnější a nejdéle vycházející periodika ve Slezsku: *Nowy Czas* (1877- 1927), *Przyjaciół ludu* (1885- 1909), *Rolnik Śląski* (1885- 1939), *Miesięcznik Pedagogiczny* (1892- 1939), *Niewiasta* (1896- 1911), *Równość* (1897- 1901) a *Głos ludu Śląskiego* (1897- 1920).¹⁶ Jednalo se o noviny a časopisy různého zaměření, často se v nich vyskytovala rolnická, národnostní, školská nebo jazyková tematika.

Německé časopisy byly určeny zejména pro úřednické vrstvy ve městech, pro německou technickou inteligenci a pro dělníky v ostravsko-karvinském uhelném revíru. Tato periodika měla lepší vydavatelské podmínky, více financí a státní podpory, ale menší okruh čtenářů. První titul, jenž vyšel v roce 1860, se jmenoval *Silesia* a udržel se až do roku 1939.¹⁷ Z ostatních můžeme uvést ještě *Ostrauer Zeitung* z let 1889- 1939 nebo *Mistek-Friedeker Wochenblatt*, což byl ale pouze místní plátek vydávaný ve Frýdku prodavačem knih panem Pavliskou na přelomu let 1899 a 1900.

Situace českého národa na Těšínsku, ale i v celém Slezsku nebyla zdaleka jednoduchá. Musel se neustále potýkat s Němci, kteří jej omezovali. V této otázce často spolupracoval s polským národem. Ale ani vztah s Poláky nebyl idylický. K třenicím docházelo kvůli školství, obecním volbám, místním zábavám i postojům ke společnému nepříteli. Toto zvláštní postavení

---

¹⁵ Branná, D., Zahradník, S.: *Tisk na Těšínsku 1848-1998*, Český Těšín 1998, s. 24.

¹⁶ Tamtéž, s. 24-25.

¹⁷ Tamtéž, s. 25-26.

Čechů se samozřejmě výrazně projevilo v novinářské tvorbě. První plátek na Opavsku vznikl z iniciativy profesora německého gymnázia v Opavě Antonína Vaška, jmenoval se Opavský besedník a vycházel v letech 1861 až 1865. Další vzpruhou pro češtinu byl Věstník Matice opavské, který vycházel už od roku 1878 (od roku 1892 vycházel pravidelně), ale byl spíše vědeckým časopisem pro užší okruh čtenářů. Na Těšínsku spatřil první místní český tisk světlo světa v roce 1894, nesl název Noviny Těšínské. Na pultech se toto periodikum objevovalo s pauzou, kterou způsobila první světová válka, až do roku 1919. Z dalších významných titulů můžeme jmenovat Nazdar (1895- 1939) nebo Ostravský deník (1900-1939).¹⁸

---

¹⁸ Branná, D., Zahradník, S.: *Tisk na Těšínsku 1848-1998*, Český Těšín 1998, str. 27.

4. Noviny Těšínské¹⁹

Noviny Těšínské plnily funkci regionálního periodika, které se primárně zaměřovalo na národnostně-politickou situaci na území Těšínska s přesahy na území Koruny české, Rakouska i zahraničí. Za své domovské teritorium si zvolily oblast východního Slezska, zejména Těšínsko a Frýdecko-Místeko. Přinášely politické, kulturní a zahraniční zprávy, fejetony, dopisy a inzeráty z celého kraje. Noviny Těšínské vycházely vždy v češtině, protože byly primárně určeny pro české vlastence a český živel ve východním Slezsku.

Celý název tohoto periodika zněl Noviny Těšínské s podtitulem: Písmo posvěcené českému lidu ve Východním Slezsku. Od 2. prosince 1911 se změnil podtitul na Noviny Těšínské. Poutník po českém Těšínsku a Místeku.

Periodicita se v průběhu jejich existence zvyšovala. Původně vycházely třikrát měsíčně, od 7. prosince 1895 se na pultech objevovaly jednou týdně vždy v sobotu, od 2. března 1907 vycházely krom soboty i ve středu. Od 30. listopadu 1912 se opět změnil na týdeník, kterým zůstaly až do roku 1914, kdy v důsledku vypuknutí první světové války poprvé zanikly.

Noviny Těšínské vycházely bez přerušení od roku 1894 do roku 1914. První číslo spatřilo světlo světa v roce 1894 v Těšíně, kde toto periodikum vycházelo až do roku 1907, kdy se sídlo redakce přesunulo do Frýdku. První vydavatelkou a redaktorkou byla Blandina Čížková. V posledním roce své původní existence vycházely Noviny Těšínské jak ve Frýdku, tak v Polské Ostravě. Na počátku první světové války titul zanikl, ale v roce 1917 došlo k pokusu o jeho obnovu, tentokrát v Opavě. Tento experiment trval do roku

---

¹⁹ Chromcová, G.: *Noviny Těšínské (K 110. výročí založení.)*, Český Těšín 2004.

1919, ale s původním zaměřením neměl příliš mnoho společného, zejména kvůli zcela odlišné národnostní a politické situaci.

Na postu vydavatele tohoto listu se vystříдалo šest osobností:

Jméno	Doba působení
Blandina Čížková	1894-30. 11. 1907
František K. Šebela	3. 12. 1907-15. 2. 1908
Blandina Čížková	19. 2. 1908-14. 1. 1911
František Pavlok	18. 1. 1911-26. 7. 1911
Ludvík Chovanec	29. 7. 1911-30. 8. 1913
Antonín Kamrádek	6. 9. 1913- 28. 3. 1914
Karel Hruška	4. 4. 1914-28. 11. 1914

Také na postu redaktora došlo k několika změnám. V některých obdobích (zejména v letech 1911-1914) působil vydavatel také jako redaktor, ale nebylo to pravidlem. Během existence periodika se v jeho vedení vystříдалo čtrnáct redaktorů:

Jméno	Doba působení
Stanislav Pokorný	1. 12. 1894-19. 6. 1897
František J. Hradeský	26. 6. 1897-16. 4. 1898
Jan Kordač	23. 4. 1898-11. 11. 1899
Josef Smýkal	18. 11. 1899-2. 2. 1907
Karel Herkner	9. 2. 1907-26. 6. 1907
Vladislav Válek	29. 6. 1907-7. 8. 1907
František K. Šebela	10. 8. 1907-15. 2. 1908
Blandina Čížková	19. 2. 1908-6. 6. 1908
Jindřich Hýnar	10. 6. 1908-29. 9. 1909

Andělín Čížek	2. 10. 1909-14. 1. 1911
František Pavlok	18. 1. 1911-26. 7. 1911
Ludvík Chovanec	29. 7. 1911-30. 8. 1913
Antonín Kamrádek	6. 9. 1913-28.3. 1914
Karel Hruška	4. 4. 1914-28. 11. 1914

Během existence Novin Těšínských se nejméně často střídali tiskaři, změnili se pouze třikrát, ale pokaždé sídlili v jiném městě:

Jméno	Rok	Místo
c. a k. dvorní knihtiskárna Karla Procházky	1894-20. 2. 1897	Těšín
Jindřich Novosad	6. 3. 1897-10. 1. 1914	Místek
Karel Birgus	17. 1. 1914-28. 11. 1914	Přívoz

5. Výběrová analýza 6. ročníku Novin Těšínských

5.1 Obecné údaje

Šestý ročník periodika Noviny Těšínské, Písmo posvěcené českému lidu ve Východním Slezsku obsahoval 52 čísel, které se objevovaly na pultech každý týden vždy v sobotu. První číslo vyšlo 2. prosince 1899 v Těšíně, poslední 24. listopadu 1900 tamtéž. Vydavatelem byla již od roku 1894 paní Blandina Čížková, která v této funkci působila až do roku 1911, vyjma období od 30. listopadu 1907 do 19. února 1908.

Redakce sídlila v Těšíně v Německé ulici číslo 28, od 11. čísla²⁰ se přesunula do Radnické ulice číslo 6. Na postu redaktora působil Josef Smýkal. Redakčně se podílel již na posledních dvou číslech pátého ročníku, šestý vedl celý a své místo si udržel až do 2. února 1907. Administrativa své sídlo nezměnila jako redakce, od 1. čísla až do 52. ji bylo možné najít v Mincovní ulici číslo 2, v domě pana Andělína Čížka. Ke změně tiskaře také nedošlo. Již od 6. března 1897 jím byl Jindřich Novosad z Místku.

Cena Novin Těšínských se během roku zvýšila a změnila se i měna, kterou se platilo. Původně to byly zlaté a krejcary, později koruny a haléře. V pátém čísle ještě nalezneme tyto údaje: „*Předplácí se: Poštou celoročně zl. 3,80, půlletně zl. 1,95, čtvrtletně 95 kr. Kdo doplácí, platí: celoročně zl. 4, půlletně zl. 2, čtvrtletně zl. 1. Do Ruska, Francie, Itálie a Ameriky o 1 zl., do Německa a Srbska o 50 kr. více.*“ V šestém čísle²¹ stálo: „*Předplácí se: Poštou celoročně 7 korun 60 hal., půlletně 3 kor. 90 hal., čtvrtletně 1 kor. 90 hal. Kdo doplácí, platí: celoročně 8 korun, půlletně 4 koruny, čtvrtletně 2 kor. Do Ruska, Francie, Itálie a Ameriky o 2 kor.,*

---

²⁰ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 11 (10. 2. 1900).

²¹ Tamtéž, č. 6 (6. 1. 1900).

do Německa a Srbska o 1 kor. více.“ Tato skutečnost souvisela s měnovou reformou v Rakousku-Uhersku uzákoněnou již 11. července 1892, ale bezvýhradně uplatňovanou až od 1. ledna 1900, kdy se koruna stala jediným platidlem.²²

Na první straně každého čísla se nacházelo motto týdeníku: *„Sláb jenom ten, kdo ztratil v sebe víru.“*²³

Odběratelé listu pocházeli, alespoň podle dopisů došlých do redakce, většinou přímo z Těšínska. Malé procento dopisů došlo redakci z Čech, nejčastěji z Prahy. Referují o přednáškách o Moravě, které pořádala Moravsko-Slezská beseda v hlavním městě Čech. Čas od času přicházely také zprávy od krajanů žijících v cizině. Velkému rozptýlu odběratelů nasvědčovalo i záhlaví časopisu, které informovalo o ceně týdeníku v cizině: v Rusku, ve Francii, v Itálii, v Americe, v Německu a Srbsku. Otázkou ale zůstává, zda se skutečně v těchto zemích našli zájemci a kolik jich bylo. Ze samotného listu totiž podobné informace nevyčteme. Tu a tam sice redakce otiskla materiál z ciziny nazvaný prostě List krajana, ale o jeho bližším původu, popř. o počtu kusů periodika odesílaných do ciziny se mlčelo.

---

²² Urban, O.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 1991, s. 231.

²³ Tento citát je součástí básně Svatopluka Čecha *Dosti nás*. Jedná se o součást veršů: *„Sláb jen ten, kdo ztratil v sebe víru, malý jen ten, kdo zná jen malý cíl.“*

5. 2 Vnitřní struktura

Každé číslo se skládalo z osmi stran o rozměrech 41x28 cm. Struktura jednotlivých čísel nebyla vždy zcela identická, přesto se objevovaly určité rubriky, které v žádném čísle nesměly chybět. Následovaly v tomto pořadí: hlavní články (1. - 2. strana), *Besídka* (1. - 2. strana dole, pod čarou), *Zprávy politické* (2. strana), *Původní dopisy* (2. - 3. strana), *Frýdecko-Místecký věstník* (3. - 4. strana), *Z Těšínska a okolí* (4. - 5. strana), *Drobné zprávy* (5. strana). Umístění rubrik na jednotlivých stranách listu se lišilo v závislosti na počtu zpráv a bohatosti dění v regionu i mimo něj. Nepravidelné rubriky se nacházely vždy až v závěru čísla, těsně před *Inzercí*, která většinou zabírala strany 6, 7 a 8.

Nyní přistoupím k pokusu o analýzu a srovnání výše zmíněných hlavních rubrik listu.

Hlavní články: Nacházely se na první straně a velmi často přesahovaly na druhou, popř. i třetí stranu. Týkaly se aktuální národnostní tematiky – zabývaly se tedy jazykovými zákony, působením poslance slezského zemského sněmu Věnceslava Hrubého, vztahem Slovanů a židů ve východním Slezsku, pokusy o smířování mezi Němci a Čechy, stavem českého školství ve východním Slezsku apod. Pozornosti listu neunikl ani vztah školství a politiky, jednání o česko-německém vyrovnání ve Vídni, probouzení českého živlu ve Slezsku, volby obecní i do říšské rady, výstavy s národnostním charakterem²⁴ a další palčivá témata tohoto kraje.

Besídka: Jednalo se o specifickou rubriku, která se zabývala problémy Těšínska, ale snažila se je pojmout v poněkud odlehčené podobě. Na rozdíl od hlavních článků zde byly využity různé literární žánry. Často se

---

²⁴ Např. tkalcovská výstava ve Vyšních Lhotách zahájena 12. srpna 1900 a obeslaná především českými řemeslníky z Podbeskydí.

jednalo o formu fejetonu, rozhovoru mezi místními občany, přírodního líčení s vlasteneckým podtextem nebo medailonku význačných osobností kraje. *Besídka* se nacházela na první straně dole, oddělena čarou od hlavních článků, často pokračovala i na straně druhé. Autoři nepsali pouze ve spisovné češtině, ale často se uchylovali k různým formám místního nářečí, aby zdůraznili autentičnost textu.

Některá témata byla rozpracována v několika číslech – pro příklad lze uvést *Rozmluvu Náhlého s Povolným*. Jednalo se o rozhovor dvou místních vlastenců, kteří se čas od času setkali, aby okomentovali čerstvé zprávy a aktuální dění v kraji. Z jejich názorů jasně vyplývá, že patřili mezi zaryté české vlastence, kteří kritizovali používání němčiny, stav školství ve Slezsku, pozici židů a židovských hostinců nebo průběh velké havířské stávky v kraji. Obě postavy zásadně používali k společné rozmluvě nářečí.

Mezi klíčová témata rubriky *Besídka* patřila kritika tzv. českých odrodilců, tj. rodilých Čechů, kteří se za svou národnost styděli a hráli si na Němce. Typickým příkladem je pan Dernetschek - frýdecký měšťan, který se jednoznačně hlásil k německé národnosti, na jeho obchodě visela německá vývěsní tabule a sám se hrdě stavěl do čela německého měšťanstva ve Frýdku. Při jedné místní slavnosti měl promluvit ke shromážděným měšťanům, ale ukázalo se, že vůbec neumí německy a udělal si svým vystoupením „z ostudy kabát“. Podobně vystupoval i pan Zlámal ve fejetonu *Šílený nápad*, který si také hrál na představitele německého frýdeckého měšťanstva, ač byl ve skutečnosti českého původu. Na rozdíl od pana Dernetschka si však svou chybu včas uvědomil a přiznal si svůj pravý původ. Skutečná předloha těchto osob není dnes vypátratelná, ale jejich současníci nejspíš tušili, o koho se jednalo.

Rubrika *Besídka* se snažila zábavnou, někdy až ironickou formou vychovávat obyvatele k vlastenectví, k hrdosti na svůj původ. Ukazovala krásy těšínského kraje, jeho bohatou historii a významné postavy. Zmiňovala se rovněž o žijících vlastencích, které ale hodně idealizovala.

Zprávy politické: *Zprávy politické* se dělily na dva oddíly. Část **Tuzemsko** se zabývala novinkami z habsburské monarchie a informovala o změnách ve vládě, o svolávání zemských sněmů a o celkovém fungování císařství. Oddíl **Cizozemsko** se orientoval na dění mimo monarchii. Zprávy o světových událostech byly ale jen velmi krátké a kusé. V tomto ročníku se často objevovaly např. informace z búrské války v jižní Africe, zprávy o útlaku Slovanů na Balkáně nebo o dění v Rusku.

Původní dopisy: V tomto oddíle redakce otiskovala dopisy čtenářů a příznivců Novin Těšínských. Nejčastěji pocházeli z Frýdku, z Polské Ostravy, z Dobré, z Moravské Ostravy, ze Starého Města a z Opavy. Předmět korespondence se zcela shodoval s celkovým zaměřením sledovaného periodika. Dopisy tudíž obsahovaly kritiku pozice a politiky německého národa ve Slezsku, ale i německých měšťanů nebo žáků německých škol a jejich chování. Všechny dopisy však nebyly nesené výlučně negativním duchem. Některé z nich informovaly o šíření českého živlu nebo o jeho rostoucí vzdělanosti zajišťované zejména zvyšujícím se počtem knihoven Matice Osvěty lidové. Zvláštní typ dopisů tvořily pozvánky na společenské akce, informace o jejich průběhu, účelu a výsledku. Dopisy tak zachycovaly české kulturní dění v kraji.

Frýdecko- Místecký věstník: V žádném čísle nesmělo chybět následující tučně zvýrazněné upozornění: **Pamatujte při každé příležitosti na české gymnásium v Místku!.** Mimoto tato rubrika obsahovala popis

konkrétních událostí ve Frýdku a v Místku²⁵ i v okolních obcích. Informovala čtenáře o nepravostech, ale i vlasteneckých činech formou krátkých zpráv z jednotlivých obcí. Přinášela pozvánky na různé schůze, valné hromady a setkání členů vlasteneckých spolků, hospodářských jednot a organizací národního dělnictva. Mnoho zpráv se týkalo vlasteneckých plesů konaných v nově otevřeném Národním domě v Místku. List zval místní občany k účasti na těchto společenských večerech, přinášel hodnocení jejich průběhu a úspěšnosti. Nalezneme zde i řadu polemik s místním německým periodikem Mistek-Friedeker Wochenblattem. Tento list, založený panem Pavliskem na přelomu let 1899 a 1900, představoval přímý opak Novin Těšínských. Vycházel zásadně v němčině a podporoval frýdecké německé měšťany. V závěru této rubriky nikdy nechyběl výčet občanů, kteří přispěli na Matici Místeckou a na českou soukromou školu ve Frýdku.

Z Těšína a okolí: Tato rubrika měla podobný charakter jako předchozí, ale informovala o odlišně vymezené oblasti. Mnoho zpráv kritizovalo stav školství v uvedeném kraji. Většina zde uvedených problémů neplynula ze sporů mezi Čechy a Němci, ale naopak ze sporů mezi Čechy a Poláky, které zde často nabývaly velmi vyhrčené podoby, přestože se soupeření s „Prušáky“²⁶ nevyhnulo ani tomuto kraji. Velké procento příspěvků přicházelo přímo ze samotného Těšína a tvořilo tak jádro této rubriky. V mnohých zprávách se autoři pouštěli do sporů s periodikem Silesia²⁷, které vycházelo v Těšíně a bylo určeno obyvatelům hlásícím se k německé národnosti. Noviny Těšínské také často polemizovaly s polským tiskem, zejména s Gwiazdkou Cieszyńskou a Głosem ludu Śląskiego. Rubrika

---

²⁵ Tyto dvě obce byly spojeny v jediné město až v roce 1943.

²⁶ Němci byli v této oblasti přispěvateli velmi často označováni jako Prušáci či Prusové.

²⁷ Místní německy psaný tisk stranic německému obyvatelstvu.

Z Těšína a okolí se ale zaměřovala také na kulturní dění ve městě a jeho okolí, informovala o činnosti vlasteneckých spolků a družstev, o divadelních představeních a hudebních koncertech, o sňatcích a úmrtích i o zločinech. Do jisté míry tak plnila i funkci černé kroniky. Na rozdíl od *Frýdecko-Místeckého věstníku* se v této části listu vyskytla čas od času i náboženská tematika, která naznačuje podobu a rozsah víry místního obyvatelstva.

Drobné zprávy: *Drobné zprávy* obsahovaly směsici informací z různých oblastí života obyvatel regionu - pozvánky na koncerty, výzvy ke sbírkám, údaje o Slovanském klubu v Praze, rodinná oznámení, zprávy o jmenování do významných funkcí a samozřejmě narážky na česko-německé i česko-polské spory. Byly sem zařazovány informace, které se z nějakého důvodu nehodily do žádné z předchozích rubrik.

Ale i v této části listu lze najít zajímavé informace o dobové politice, o hospodářství i o kultuře. Zvláštní pozornost redakce věnovala zprávám o hornické stávce v ostravsko-karvinském revíru, již rezervovala počínaje číslem 7²⁸ vždy alespoň několik řádků. Část článků se týkala také úspěchů českých umělců nejen v rakouské monarchii, ale i jinde v Evropě. Nejčastěji se z tohoto hlediska setkáme se jménem českého houslisty Jana Kubelíka. Čas od času se objevily rovněž číselné statistiky srovnávající Rakousko s jinými státy. Dozvídáme se díky tomu údaje o světové těžbě uhlí za rok 1899, o bohatosti slovní zásoby²⁹, o bohatství některých zemí, údaje o počtu jednotlivých národností v Evropě i o rozsahu daní odváděných jednotlivými korunními zeměmi ve prospěch rakouské monarchie.

Velmi zajímavá část příspěvků mapovala situaci kolem procesu s Leopoldem Hilsnerem, který byl během roku 1900 obnoven. Tento případ

---

²⁸ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 7 (13. 1. 1900), s. 6.

²⁹ Podle údajů z roku 1833 obsahuje čeština 57 000 slov, ale němčina jen 29 000.

byl ve své době velmi živě sledován širokou veřejností. Do jeho hodnocení se zapojil i Tomáš Garrigue Masaryk. Žid Leopold Hilsner byl obviněn z údajně rituální vraždy Anežky Hrůzové, pomocí níž prý chtěl získat křesťanskou krev, kterou by využil při rituálních židovských obřadech. První zpráva³⁰ informovala čtenáře o zamýšleném obnovení procesu, tentokrát v Chrudimi³¹. Další³² již hovořila o datu i místě nového procesu, který by se měl konat od 9. července 1900 v Písku, ale podle následující informace³³ bylo projednávání odloženo až na podzim téhož roku - k důkazům o vraždě Anežky Hrůzové měly být připojeny nové, které měly spojitost se smrtí Marie Klímové. Během šesti dnů trvání procesu bylo popsáno již 884 stran protokolu³⁴. Výslechy skončily 13. listopadu a už o den později si obviněný vyslechl svůj rozsudek: trest smrti provazem. Podle dvanácti porotců Hilsner úkladně nezabil Anežku Hrůzovou, ale podle šesti z nich se na její vraždě podílel, podle dvanácti porotců ale zabil Marii Klímovou a dopustil se urážky na cti na pánech Erbmanovi a Wassermannovi.³⁵ Velkou diskuzi vzbudila i otázka motivu tohoto zločinu. Státní návladní pan Malinovský považoval za jeho pohnutku vilnost, obhájce rodiny Hrůzové doktor Baxa trval na náboženském motivu.³⁶ Tento ostře sledovaný případ tedy neunikl díky Novinám Těšínským ani pozornosti lidu ve východním Slezsku. List nikterak nekomentoval zapojení Tomáše Garrigua Masaryka do diskuze o procesu

---

³⁰ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 17 (24. 3. 1900), s. 6.

³¹ Původní rozsudek vynesl krajský soud v Kutné Hoře.

³² Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 24 (12. 5. 1900), s. 5.

³³ Tamtéž, č. 32 (7. 7. 1900), s. 5.

³⁴ Tamtéž, č. 50 (10. 11. 1900), s. 5.

³⁵ Tamtéž, č. 51 (17. 11. 1900), s. 6.

³⁶ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 51 (17. 11. 1900), s. 6.

a většina zpráv neobsahovala neobjektivní hodnocení. Jednalo se o krátké informace bez dalšího komentáře.

Většina zpráv ale neprostupovala tolika čísly jako informace o Hilsnerůvě procesu. Převažovala krátká sdělení o dění doma i ve světě, ale nalezneme zde i blahopřání k významným jubileím osobností české kultury a politiky - k osmdesátinám JUDr. Aloise Pražáka, prvního českého ministra, a k padesátým narozeninám Tomáše Garrigua Masaryka.

Za zmínku určitě stojí také příspěvky o technickém pokroku v kraji. Ve 20. čísle ze 14. dubna 1900 se objevila informace, že právě toto číslo bylo první, které vzniklo pomocí tiskacího stroje s petrolínovým pohonem. V předchozích letech tiskaři využívali pouze sílu lidských svalů.

Hospodářská besídka: Tato rubrika se na rozdíl od ostatních neobjevila v každém čísle. Četnost jejího výskytu stoupala zejména v době hlavní hospodářské sezóny. Na stránkách šestého ročníku Novin Těšínských se vyskytla osmadvacetkrát, tedy ve více než polovině čísel. Přinášela informace o přednáškách pořádaných Ústřední hospodářskou společností, o valných hromadách a schůzích nejrozličnějších hospodářských spolků. Vyskytovaly se v ní rovněž pozvánky na výstavy dobytka i ceny plodin a hospodářských zvířat. V této části listu se rolníci dokonce mohli dočíst, jak poznají mladou husu, které hnojivo je nejlepší, nebo jak mohou vyrobit elektřinu pomocí větru.

Inzerce: Zaplňovala část šesté a celou sedmou a osmou stranu. I zde, v rámci inzerátů, lze najít vlastenecký podtext. Lákaly totiž ke koupi českých výrobků, najmutí českých řemeslníků nebo k návštěvě u českého zubaře nebo lékaře.

Ostatní menší rubriky se v jednotlivých číslech objevovaly zcela nepravidelně. Jednalo se zejména o oddíly *Písemnictví*, *Listárna*, *Ze soudní síně* a *Tržní zprávy*. Zmíním se také o jejich obsahu.

Písemnictví: Nacházelo se vždy až za hlavními rubrikami. Neobjevovalo se příliš často, ale podle velikosti písma se stavělo na úroveň obvyklých oddílů. Přinášelo přehled a stručnou charakteristiku nových knih nejen českých autorů, ale např. i díla Karla Maye. Rubrika se stala součástí dvanácti čísel³⁷.

Ze soudní síně: Tato rubrika suplovala tzv. černou kroniku. Informovala totiž o různých kriminálních činech projednávaných u soudů v kraji i na Moravě a v Čechách. Nevyskytovala se příliš často, pokud ale byla zařazena, byl jí věnován značný prostor. Nalezneme ji v jedenácti číslech³⁸.

Na oltář vlasti³⁹: Jednalo se o velmi krátké zprávy o darech zaslaných na účet Novin Těšínských, Matice Osvěty Lidové a jiných vlasteneckých spolků a poděkování štědrým dárcům.

Listárna⁴⁰: *Listárna* zajišťovala kontakt redakce se čtenáři listu. Časopis na tomto místě otiskoval omluvy a opravy některých zpráv, informoval dopisovatele, ve kterém čísle se jejich příspěvek objeví, děkoval za přízeň a oznamoval předplatitelům stav jejich účtu. Tato rubrika sice nepatřila mezi nejdůležitější, ale objevila se ve většině čísel, protože udržování kontaktu se čtenáři bylo nejen nezbytné, ale také levnější

---

³⁷ Číslo 4, 5, 17, 19, 22, 25, 29, 31, 35, 42, 47, 50.

³⁸ Číslo 2, 3, 4, 15, 16, 28, 40, 41, 44, 48 a 52.

³⁹ V číslech 5, 8, 9, 17, 32, 34, 43, 45, 48, 49 a 50.

⁴⁰ V číslech 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 29, 30, 33, 34, 37, 45, 46, 47, 48, 50 a 52.

a jednodušší než poštovní styk. Během šestého ročníku byl název rubriky pozměněn. Původní titulek *Listárna* byl nahrazen označením *Listárna redakce*⁴¹.

Tržní zprávy⁴²: Obsahovaly srovnání cen základních potravin a hospodářských surovin v Těšíně, v Místku a v Moravské Ostravě vztažené k určitému datu. Čtenáři se zde mohli dozvědět cenu brambor, sena, slámy, ječmene, hrachu apod.

V době konání voleb do říšské rady zřídila redakce novou pravidelnou rubriku *Ruch volební*, která informovala občany o společném postupu Čechů a Poláků, o výsledcích volebních průzkumů v různých částech regionu, nabádala k uvědomělé a svorné práci a k vlastenectví. Můžeme se s ní setkat v každém čísle počínaje č. 46, které vyšlo 13. října 1900. Jednalo se o volby do říšské rady, které byly vypsaný na přelom let 1900 a 1901 kvůli rozpuštění tohoto orgánu v září 1900.

---

⁴¹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 34 (21. 7. 1900), s. 5.

⁴² V číslech 3, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 24, 31, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 47, 48 a 49.

5.3 Příspěvatelé

Okruh autorů přispívajících do Novin Těšínských lze mapovat jen s velkými nesnázemi. U velké části hlavních článků nebylo uvedeno jméno pisatele. V malém procentu případů ho nahradil pseudonym, část jména, autorská značka nebo pouhé iniciály. Jako příklad lze uvést hlavní článek z čísla 9: *Škola a politika*⁴³, který se zabýval národním působením polských a českých učitelů na žáky na Těšínsku. Tuto úvahu podepsal jistý Cato III., o jehož skutečné totožnosti nevíme zhola nic. Ani jeden z hlavních článků v šestém ročníku neuvedl přímo jméno svého pisatele. Výjimku tvořila úvaha A. L. Omegara o poměrech učitelů ve Slezsku a důvodech jejich odchodů ze školství. Skutečné jméno autora bylo však v tomto případě zcela jistě nahrazeno pseudonymem.

Obvykle se setkáváme s uvedením pisatele pomocí iniciál nebo značky. Nejčastěji byly uváděny iniciály M. K. (rolnická tematika, český velkoobchod), V. B. (lašská národní jednota a dopisy z Prahy), -ž- (hospodářství, židovská tematika) a Aa (sjezd lašské jednoty). Některé články byly podepsány „Hlas z lidu“, popř. „Krajan“.

Specifická byla forma spolupráce Věnceslava Hrubého, c. k. rady zemského soudu a poslance slezského zemského sněmu v Opavě. Nejenže on sám napsal některé hlavní články týkající se situace ve sněmu, ale mnohá z jeho setkání s voliči byla některým účastníkem popsána a zařazena na první stranu listu. Vyplývá z toho úcta a důvěra, které se tento politik v kraji těšil.⁴⁴

V rubrice *Besídka* se jméno autora dozvídáme mnohem častěji, ale i tak je autorský okruh dosti omezen. K. Vaníček čtenářům podával

---

⁴³Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 9 (27. 1. 1900), s. 1.

⁴⁴ Více o tomto politikovi lze nalézt v publikaci: Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: A-M*, Ostrava 2005, s. 337 – 338.

statistické údaje o naší planetě, o Evropě i o Rakousku-Uhersku a jeho dluhu.⁴⁵ Bohumil Marianský varoval před démonem alkoholu ve svém cyklu *Smutné obrázky*.⁴⁶ Záleský podal idealizovaný životopis místního rodáka Jana Pavla Žebra.⁴⁷ Tomáš Havlíček popsal bitvu v „adriatickém moři“, již se sám zúčastnil.⁴⁸ Tato bitva se odehrála v létě roku 1883 v boce Kotorské. Profesor Linhart seznámil čtenáře s historií Staré Vsi.⁴⁹ Adolf Kubis se rozepsal o národnostně uvědomělém působení slezského barda Čechoslava Ostravického, který byl sice méně známý než Petr Bezruč, ale jednalo se o neméně podstatnou postavu.⁵⁰ Č. Ostravický zase kritizoval frýdecké měšťany za jejich příklon k Němcům ve svém fejetonu *Pan Dernetschek*.⁵¹ V šestém ročníku se čtenáři ještě mohli setkat s básní B. Slezákové *Ku vztyčení kříže na Lysé Hoře*⁵² nebo s medailonkem Dětmarovského věnovaným Josefu Božkovi⁵³.

Zprávy politické spadaly do kompetence redakce, jejich autory byli tudíž sám redaktor či vydavatel a nenesly proto žádný podpis. Jiná situace nastala v případě rubriky *Původní dopisy*. Zde vždy záleželo na charakteru sdělení. Nejčastěji se jednalo o informace týkající se různých spolků a sdružení, a pokud byly vůbec podepsány, najdeme u nich jména či iniciály

---

⁴⁵ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 7 (13. 1. 1900), s. 1.

⁴⁶ Tamtéž č. 11 (10. 2. 1900), s. 1.

⁴⁷ Tamtéž č. 21 (21. 4. 1900), s. 1.

⁴⁸ Tamtéž č. 28 (9. 6. 1900), s. 1-2.

⁴⁹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 27 (2. 6. 1900), s. 1-2.

⁵⁰ Tamtéž č. 20 (14. 4. 1900), s. 1.

⁵¹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900 č. 1 (2. 12. 1899) s. 1; tamtéž, č. 2 (9. 12. 1899), s. 1; tamtéž, č. 3 (16. 12. 1899), s. 1.

⁵² Tamtéž č. 31 (30. 6. 1900), s. 2.

⁵³ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 33 (14. 7. 1900), s. 1.

jednatelů a předsedů, popř. pouhé slovo *Jednatel*, *Výbor*. Velmi často se pod dopisy vyskytoval údaj *Jednatelství M. O .L.* (Matice osvěty lidové).

Výjimku tvořily pseudonymy, které podávaly spíše charakteristiku autora i článků týkajících se většinou problémů v jednotlivých obcích typických pro tento region - tedy národnostních, jazykových či vzdělávacích. Pod některými dopisy se proto nacházely podpisy typu Všudybyl, Umouněný, Jeden veterán, Jeden veterán jménem druhých, Bratr, Zvědavý občan, Cestující, Katolíci z Lazův, Přítel hasičů, Staří farníci, Voliči, Vám známí farníci z Bludovic, Starý Bič, Jeden, co se rád toulá, Poplatníci této čtvrti, Jeden za všechny, Školáci z pod sovy, Domáci, Tulák, Váš přítel a Knihovník.

Pozvánky na různé vlastenecké akce a jejich následné zhodnocení vyžadovaly také specifickou signaturu: Jeden z účastníků, Návštěvník kurzu, Slavnostní výbor, Zařizující výbor, Kroužek mládevců paskovských nebo Správa školy. Krom výše uvedených případů se lze setkat s různými značkami (př. –a-, -ber., Ai,) U některých dopisů byl podpis nahrazen pozdravem: Zdař Bůh!, Bůh zaplať!, Na zdar!.

V čísle 51⁵⁴ se nacházel velmi zajímavý článek, který podepsal sám c. k. zemský prezident hrabě Thun. Opravil v něm jeden z dopisů otisknutý v této rubrice v předchozím čísle. Znamenalo by to, že i takto vysoce postavený politik musel sledovat regionální tisk nebo se případně vyjádřit k jeho materiálům. Některé dopisy ale na druhou stranu působí trochu jako dílo samotné redakce, která se s jejich pomocí pokusila upozornit na konkrétní problém v obci nebo v kraji.

Také rubrika *Frýdecko-Místecký věstník* měla svůj okruh pravidelných přispěvatelů. Šlo zejména o Jednatelství Československé obchodní Besedy,

---

⁵⁴ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 51 (17. 11. 1900), s. 4.

výbor Matice osvěty lidové, výbor, předsednictví, výbor dámského spolku Matice Místecké, výbor Hospodářského okresního spolku Frýdeckého a výbor Národně vzdělávací dělnické besedy Svěpomoc v Místku. Některé texty nesly specifické podpisy: Neznámý turista český, Klub českých hospodských, Šmok či Studující. Také vydavatelé, redaktor nebo sazeč listu někdy označili vlastní texty (Vydavatelstvo N. T., Pozn. sazeče, Red.). Jen výjimečně zprávu označil autor přímo svým jménem nebo iniciálami.

Rubrika *Frýdecko-Místecký věstník* mapovala také situaci okolo novorenesančního Národního domu v Místku. Jeho stavba byla zahájena v roce 1896 a v průběhu vydávání šestého čísla Novin Těšínských došlo k jejímu dokončení a slavnostnímu otevření tohoto stánku českého lidu v Místku. Tato událost se samozřejmě neobešla bez velké publicity, kterou zajišťoval výbor Družstva pro vystavění Národního domu v Místku.

Zprávy *Z Těšínska a okolí* spadaly přímo do kompetence redakce a jejich autoři nebyli uvedeni. Výjimku tvořil článek v 5. čísle, kde se dozvídáme, že spolek Svěpomoc pořádá silvestrovský večírek a srdečně zve všechny občany k návštěvě - podepsán je přímo výbor spolku.⁵⁵ V čísle 12 redakce otiskla Provolání Matice osvěty lidové v Těšíně⁵⁶, aby byli občané informováni o jejích cílech a záměrech, zde tudíž nalezneme signaturu Musejní komise M. O .L. Ve všech ostatních případech jakýkoli podpis chyběl.

V rubrice *Drobné zprávy* se jména autorů neobjevovala, výjimku tvořily jen tři příspěvky. První z nich vytvořilo Výkonné komité, které vyzývá

---

⁵⁵ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 5. (30. 12. 1899), s. 4.

⁵⁶ Tamtéž č. 12 (17. 2. 1900), s. 5.

k všeobecnému sjezdu poštovních zřízenců na Moravě a ve Slezsku.⁵⁷ Další dva byly dílem výboru české průmyslové školy pokračovací ve Vítkovicích.

⁵⁸ Podobná situace panovala i v rubrice *Hospodářská besídka*, kde většina článků také postrádala podpis autora. Jen v čísle 51⁵⁹ se objevil u několika příspěvků podpis Hosp. L., jednalo se pravděpodobně o přetisky článků z časopisu *Hospodářské listy*. Obsahovaly rady ohledně pěstování. Jeden článek v tomtéž čísle nesl signaturu Hosp. českoslov. a přinesl historické informace o cenách obilí v antickém Římě. I v tomto případě se jednalo o přetisk článku, tentokrát z periodika *Hospodář českoslovanský*.

---

⁵⁷ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 13 (24. 2. 1900), s. 5.

⁵⁸ Tamtéž, č. 20 (14. 4. 1900), s. 5 a č. 21 (21. 4. 1900), s. 5.

⁵⁹ Tamtéž, č. 51 (17. 11. 1900), s. 6.

5. 4 Autoři a významné osobnosti

Jmenovitě známí autoři článků v Novinách Těšínských tvořili jen malou skupinu. Většina článků pocházela z dílny redaktora, velkou část zpráv dodali přispěvatelé z různých koutů kraje, přesto ale lze jmenovat několik význačných osobností, které se na vytváření listu podílely. Některé z nich napsaly jen jeden či dva články, ale jejich význam pro kulturní a vlastenecký život v regionu se nelze pominout a je třeba se o jejich činnosti zmínit.

5. 4. 1 Věnceslav Hrubý

Na předním místě je třeba uvést Věnceslava Hrubého, který působil jako poslanec slezského zemského sněmu za okres bohumínsko-frýdecký, poslanec říšské rady, vrchní soudní rada Zemského soudu v Opavě a dvorský rada Nejvyššího soudu ve Vídni. Proslul také jako zakladatel mnoha českých spolků na Těšínsku. Lze jej označit za právníka, filologa, historika a politika.

Narodil se 21. listopadu 1848 v Horní Libochové v okrese Žďár nad Sázavou. Pocházel ze starého selského rodu. Gymnaziální studia absolvoval v Jihlavě, ale maturitní zkoušku složil až v Praze. Poté absolvoval právnickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity, ale věnoval se také slovanské filologii na filozofické fakultě. Právnickou praxi dokončil roku 1872 na notářství v Kolíně a rozhodl se stát soudcem. Na toto povolání se připravoval na soudech v Jihlavě, Brně a Břeclavi. Prvního jmenování soudcem se dočkal ve Valašských Kloboukách. Roku 1880 začal zastávat stejnou funkci u Krajského soudu v Těšíně.

Těšín v době jeho působení patřil mezi regiony, ve kterých docházelo k největšímu národnostnímu útlaku Čechů. Způsobil jej i obrovský příliv polského obyvatelstva, které přicházelo za prací. Češi se tak ocitli mezi

dvěma mlýnskými kameny. Na jedné straně se museli vypořádat s útlakem německým, ke kterému se v některých oblastech přidával i útlak ze strany polského obyvatelstva. Věnceslava Hrubého tato situace nenechávala chladným. Brzy po svém příchodu se aktivně zapojil do národně-buditelské práce a stal se jedním z jejich hlavních organizátorů. V Těšíně založil v roce 1882 spolek české inteligence „*Snaha*“, v roce 1896 stál u zrodu Občanské záložny, o dva roky později se zasloužil o vznik Matice osvěty lidové pro knížectví Těšínské a spoluorganizoval také rozvoj Pobeskydské turistické jednoty slezské. Z jeho iniciativy začaly roku 1894 vycházet Noviny Těšínské i Slezský kalendář.

Roku 1886 musel přesídlit do Opavy, kde působil u Zemského soudu, nejprve na postu státního zástupce, později i jako soudní rada a vrchní soudní rada. O Těšínsko se ale zajímat nepřestal a postupně v tomto regionu získal značnou oblibu. Roku 1890 byl zvolen poslancem slezského zemského sněmu za bohumínsko-frýdecký okres a tuto funkci vykonával až do roku 1906. Ani v Opavě nerezignoval a dále organizoval vlastenecký život. Roku 1893 se významnou měrou podílel na založení Ústřední hospodářské společnosti.

V letech 1902-1907 působil jako poslanec říšské rady za skupinu měst Slaný-Louny. Snažil se povzbudit hospodářství, podporoval vznik družstev, pracoval na rakouské volební reformě a prosazoval jednání o českém historickém právu. Roku 1908 byl jmenován dvorským radou Nejvyššího soudu ve Vídni, kde měl na starost poměry v korunní zemi Bukovina. V roce 1914 odešel do výslužby a odstěhoval se do Opavy, ve které žil až do své smrti (9. ledna 1933).⁶⁰

---

⁶⁰ Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: A-M*, Ostrava 2005, s. 337 – 338.

Vliv Věnceslava Hrubého na vznik a vývoj Novin Těšínských byl nesmírný. Nejenže stál u jejich zrodu v roce 1894, ale také do nich pravidelně přispíval. Mnohé materiály navíc parafrázují jeho řeči ve sněmu, podávají zprávy o jeho schůzích s voliči, o jeho činnosti a názorech. Velké množství příspěvků mapuje činnost spolků, u jejichž zrodu Věnceslav Hrubý stál. Ze všech zpráv o jeho aktivitách je patrný respekt a láska redakce listu, ale i jeho voličů.

5. 4. 2 František Sláma

Mezi další výrazné osobnosti národně-buditelské práce na Těšínsku patřil Dr. František Sláma, politik, národohospodář, etnograf a prozaik. Narodil se 3. listopadu 1850 v Chotěboři v okrese Havlíčkův Brod a zemřel 25. dubna 1917 v Brně. Gymnaziální studia započal v Havlíčkově Brodě, ale maturitní zkoušku složil až v Bratislavě, protože mu v Čechách hrozil postih za účast na protivládních politických akcích. V letech 1869-1874 studoval práva v Bratislavě a roku 1876 získal doktorát na univerzitě v Záhřebu. Poté vykonával různé soudní funkce na Moravě a ve Slezsku.

Vrcholem jeho politické kariéry bylo působení v Říšském sněmu v letech 1891-1911, v němž se stal členem několika výborů a delegací. V roce 1912 se dobrovolně vzdal veřejné činnosti a odešel do výslužby. Do povědomí lidí se zapsal ještě jednou, a to sice během první světové války, kdy byl obviněn z účasti na protistátní letákové akci. Soud ho nakonec osvobodil, ale po návratu z vězení měl silně podlomené zdraví a brzy zemřel.⁶¹

Literární činnosti se věnoval již od dob svých středoškolských studií. Přispíval do Hlasu národa, Zlaté Prahy, Lidových novin a dalších listů. V roce 1889 napsal velmi populární Dějiny Těšínska a byl průkopníkem krajové historické prózy.

V době vydávání šestého ročníku Novin Těšínských se intenzivně snažil prosadit význam Slezska v jazykovém vyrovnání mezi Čechy a Němci. Zdůrazňoval jeho specifické postavení a jazykové problémy způsobené střetáváním českého, německého a polského živlu v tomto regionu. Jeho přínos pro Noviny Těšínské nebyl zdaleka tak velký jako přínos Věnceslava

---

⁶¹ Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: N - Ž*, Ostrava 2005, s. 244.

Hrubého, ale i přesto jej nelze opominout. Nejvíce informací o jeho politickém snažení v jazykové oblasti mohli čtenáři získat z článku *Čtyři interpelace*⁶², který přinesl zprávu o jeho řeči v poslanecké sněmovně, ve které kritizoval nešetření práv jazyka českého na Těšínsku.

---

⁶² Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 6 (6. 1. 1900), s. 1-2.

5. 4. 3 František Linhart a Čechoslav Ostravický

Profesor František Linhart působil jako historik a středoškolský pedagog. Narodil se 17. listopadu 1865 v Tišnově a zemřel 10. května 1937 v Místku. Studia absolvoval na gymnáziu v Tišnově a poté na filozofické fakultě v Praze. Od roku 1896 (tedy ihned od jeho založení) působil na matičním gymnáziu v Místku, kde setrval až do roku 1928. Byl jednatelem Matice Místecké a družstva pro výstavbu Národního domu v Místku a předsedou pěveckého spolku Smetana. Psal a vydával mnoho publikací o Místku, za což si vysloužil titul „historiograf Lašska“.⁶³

Národně-buditelská práce profesora Františka Linharta zanechala stopu i v šestém ročníku Novin Těšínských, které čtenáře pravidelně informovaly o činnosti všech spolků, jejichž byl členem. Mnoho zpráv se týkalo družstva pro výstavbu Národního domu, ve kterém Linhart působil jako jednatel, protože se tomuto spolku podařilo v roce 1900 dokončit velmi důležitý úkol - dostavba a slavnostní otevření Národního domu v Místku. Sám Linhart také čas od času do Novin Těšínských přispíval. Jedná se zejména o článek v rubrice *Besídka*, který obsahoval popis a historický vývoj Staré Vsi.⁶⁴

Čechoslav Ostravický, vlastním jménem Antonín Alois Hittler, byl básník, novinář, prozaik, spolu s Petrem Bezručem byl považován za slezského barda a po smrti tohoto významného básníka byl občas nazýván jeho pokračovatelem. Narodil se 12. června 1869 ve Frýdku a zemřel 5. prosince 1912 v Clevelandu ve Spojených státech amerických.

---

⁶³ Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: A-M*, Ostrava 2005, s. 509.

⁶⁴ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 25. (19. 5. 1900), s. 1-2; tamtéž, č. 26 (26. 5. 1900), s. 2; tamtéž, č. 27 (2. 6. 1900), s. 1.

Pocházel z truhlářské rodiny, ale oba jeho rodiče zemřeli, když byl ještě malý. Po skončení základní školy se ve Frýdku vyučil kovářem a poté v Příboře zámečníkem. V roce 1891 se vydal na zkušenou do Vídně, Štýrského Hradce, Mariboru, Lince a Řezna, ale nakonec se vrátil do rodného kraje. Příbuzní ho přiměli přihlásit se na strojnickou školu v Brně, ale kvůli existenčním problémům po roce studium ukončil a začal pracovat jako výpravčí na železnici. Brzy byl přeložen do Prahy, což mu umožnilo setkat se s Jaroslavem Vrchlickým, s nímž navázal přátelství a který nad ním držel ochrannou ruku. Kromě výdělečné činnosti se věnoval bohaté literární a kulturní práci, kterou ale náhle ukončil a roku 1907 odešel do Spojených států amerických. V emigraci se snažil založit továrnu na výrobu zrcadel podle vlastního vynálezu, ale neuspěl. Roku 1912 podlehl tuberkulóze hrtanu, zemřel v bídě a zapomnění.⁶⁵

O kulturní a vlasteneckou činnost se pokoušel již při studiích v Příboře, tehdy také napsal první verše. Po přesídlení do Prahy a seznámení s Vrchlickým začal přispívat do časopisů Lumír, Světozor, Zlatá Praha a Květy, ale na svůj rodný kraj také nezapomněl. Nadále udržoval kontakt s listy ve Slezsku, zejména s Novinami Těšínskými. I v Americe se věnoval novinářské práci, redigoval časopis Američan a spolupracoval s českými novinami Hlas lidu, které vycházely v New Yorku. Věnoval se rovněž literární činnosti. Pod vlivem Petra Bezruče napsal *Píseň o Ondrášovi*⁶⁶,

---

⁶⁵ Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: N-Ž*, Ostrava 2005, s. 83.

⁶⁶ Vydána v Brně v r. 1903.

k jeho dílům patří rovněž *Několik pověstí slezských veršem*⁶⁷ a *Zpěvy podbeskydské*⁶⁸.

K jeho nejvýznamnějším příspěvkům do Novin Těšínských patřil fejeton v rubrice *Besídka*, který nesl název *Pan Dernetschek*⁶⁹, který kritizoval snahu českých měšťanů o poněmčení. Je zde podán obraz toho, jak se tito lidé chovají jako Němci, mají německé vývěsní štíty, opovrhují Čechy, ale ve skutečnosti ani neumějí pořádně německy. Podobně laděný článek nazvaný *Šílený nápad*⁷⁰ se nacházel ve stejné rubrice na konci ročníku, pojednával o bohatém frýdeckém měšťanovi Zlámalovi, který se zřekl své české národnosti a choval se jako Němec, ale došlo mu, že takové jednání je proti přírodě i Bohu. Bohužel tento příběh přesahoval i do následujícího ročníku, kde se nacházel podpis autora a dokončení. Jeho styl se však velmi podobá článku o panu Dernetschekovi a stejně jako zmíněný příspěvek uzavírá jeden ročník a otevírá ročník nový. Tyto indicie naznačují, že také autorem *Šíleného nápadu* by mohl být Čechoslav Ostravický.

Ostravický se dokonce dočkal v listu svého medailonku, který pro 20. číslo⁷¹ vypracoval jeho přítel - národní buditel Adolf Kubis. Ten se o něm zmínil jako o slezském bardovi a srovnal ho s Petrem Bezručem, který měl ale v sobě více vzdoru a žluče, zatímco Ostravický byl plný nadšení pro „slunné budoucno“. Kubis popisoval život Ostravického od narození až po současnost, prorokoval mu velký úspěch a přidal také úryvek z jeho

---

⁶⁷ Vydána v Opavě v r. 1900.

⁶⁸ Vyšly až posmrtně v Ostravě v r. 1937.

⁶⁹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900 č. 1 (2. 12. 1899) s. 1; tamtéž, č. 2 (9. 12. 1899), s. 1; tamtéž, č. 3 (16. 12. 1899), s. 1.

⁷⁰ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 50 (10. 11. 1900), s. 1-2; tamtéž, č. 52 (24. 11. 1900), s. 2-3.

⁷¹ Vydáno 14. dubna 1900, článek se nachází v rubrice *Besídka* na 1. a 2. straně.

nové básně. Kubis rovněž objasnil počátek jeho vlastenecké a kulturní práce, který Čechoslav Ostravický shrnul vlastními slovy takto: „*V rukou mých ocitla se česká kniha - a všechen můj vnitřní život, mé hloubalství, mé samotářství, celá má duše našla svůj pevný směr, svou osu...Neočekávaně, bezděky ocitla se v rukou mých tužka a přede mnou papír - první neumělý verš vyplynul mi na prázdnou bránu - a celý můj život našel jakoby divem svůj určitý, jediný, veliký, ovšem že příliš vzdálený cíl.*“⁷²

---

⁷² Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 20 (14. 4. 1900), s. 2.

6. Témata a územní rozložení politických zpráv

6.1 Územní rozložení

6. 1. 1 Tuzemsko

Veškeré zprávy se v tomto oddíle samozřejmě týkaly Rakousko-Uherska, ale jejich rozložení nebylo rovnoměrné. Nejvíce informací pocházelo z Vídně, konkrétně ze schůzí říšského sněmu a říšské rady, kde se řešila mj. poměrně složitá politická situace způsobená jednáním o nových jazykových nařízeních a česko-německém vyrovnání. Situaci navíc vyostřila nejedna změna složení rakouské vlády, se kterou souvisela i změna názorů na formu a rozsah vyrovnání mezi oběma národy.

Další početná skupina příspěvků se týkala jednání jednotlivých zemských sněmů. Největší pozornost byla věnována zemskému sněmu slezskému, ale často se objevovaly i zprávy ze sněmu českého a moravského. Velký prostor byl věnován také dění v Uhrách, zejména postavení Slováků a jejich utlačování dominantními Maďary. Čas od času list přinášel stručný popis dění v Dalmácii, na sněmu v Istrii, v Terstu, v Bosně a Hercegovině nebo z území, které obývali Rusíni.

6. 1. 2 Cizozemsko

Druhý oddíl rubriky Zprávy politické se zabýval děním v Evropě a ve světě. Přinášel čtenářům obrázek o současné politické a hospodářské situaci, o tom, co je obklopuje i o tom, co je ohrožuje. V centru zájmu se nacházely hlavně státy, které měly přímý vliv na Rakousko-Uhersko, ale ani ty vzdálenější neunikly pozornosti.

Většina zpráv informovala o dění v Evropě, zejména v Německu, v Rusku, Srbsku, Itálii, Bulharsku, Francii a Anglii. Jedno z nejčastějších témat mapovalo dění v jižní Africe. Čas od času se objevovala i témata z exotických nebo vzdálených destinací- z Číny, Japonska, Nicaragui, Kuby, Spojených států amerických, Maroka či Turecka.

6. 2 *Tématika politických zpráv z tuzemska a cizozemska*

6. 2. 1 Tuzemsko

Nejdůležitější zprávy z prvních čísel se týkaly jednání o česko-německém vyrovnání a nových jazykových nařízeních, která měla být zavedena po zrušení stávajících. Tyto informace pojednávaly o jednání v říšské radě, ale i v jednotlivých sněmech zemí Koruny české. Vyjadřovaly postoj redakce a velké části Čechů ve Slezsku k těmto smluvacím konferencím. Slezané měli pocit, že se na ně úplně zapomnělo - zatímco Češi i Moravané mohli sestavit delegace, které vyslali na jednání s Němci, Slezsku se tohoto práva nedostalo. Neshody v této otázce uspíšily pád prozatímní vlády hraběte Manfreda Clary-Aldringena i její nástupkyně vedené předsedou vlády rytířem Heinrichem von Wittkem (jmenována v prosinci 1899). Až kabinet premiéra Ernesta von Körbera, který byl ustaven 18. ledna 1900 se udržel déle, i když nedovedl smluvací konference ke zdárnému konci a částečně tak způsobil rozpuštění říšské rady 7. září 1900 a vypsání nových voleb na prosinec 1900 a leden 1901. V závěrečných číslech šestého ročníku se pak dostávaly na přetřes zejména kandidatury ohlášené v jednotlivých zemích Koruny české a postup Čechů i českých Němců.

V období, kdy se scházel zemský sněm ve Slezsku⁷³, se celý oddíl rubriky Zprávy politické točil pouze kolem jeho průběhu. Řešily se důležité národnostní a jazykové otázky, ale i záležitosti jako rybářský zákon, ceny uhlí nebo ochrana před nemocemi dobytka. Často bylo zmiňováno jméno poslance Věnceslava Hrubého, který se snažil o pozvednutí regionu.

Nejen Češi se snažili domoci svého práva na sebeurčení a samostatný rozvoj. Podle různých příspěvků z Uher museli Slováci snášet národnostní

---

⁷³ Od konce března do začátku května 1900.

útisk ze strany Maďarů, pod jejichž vládu spadali. Jasný příklad podala zpráva o zákazu zřízení slovenského gymnázia. Chorvati zas toužili po úplné finanční nezávislosti a obyvatelé okupované Bosny a Hercegoviny problém řešili podle dobové zprávy stoupající emigrací do Turecka. List sledoval také snahu Rusínů (tj. v tomto případě Ukrajinců) o vytvoření samostatného rusínského území ve východním Haliči a Bukovině, jejich boj za všeobecné přímé volební právo a zavedení rusínského jazyka do škol a úřadů.

Jiné články informovaly o aktuálním jmenování osobností do významných zemských úřadů a problémech s tím spojených. Velkou kauzu rozpoutala volba nového pražského starosty, kterým se stal staročech dr. Srb, což vyvolalo prudkou odezvu mladočechů, kteří se nakonec rozhodli na své funkce rezignovat. V únoru 1900 byl jmenován rovněž nový moravský místodržitel hrabě Zierotin.

Tuzemské politické zprávy neopomínaly také kolonizační zájmy Rakouska-Uherska. To se vehementně snažilo rozšířit své území o osady v Číně, na Malagách a v Africe. Redakce si samozřejmě neodpustila výtku, zda je monarchie schopna natolik se postarat o své vlastní národy, aby se pouštěla do podobných riskantních podniků.

Zajímavý soubor zpráv mapoval situaci okolo sňatku následníka trůnu Františka Ferdinanda D'Esteho s českou šlechtičnou Žofií Chotkovou. První zpráva ze 12. čísla⁷⁴ oznamovala čtenářům jejich chystanou svatbu a fakt, že se jejich potomci musí vzdát trůnu. Číslo 31.⁷⁵ přineslo bližší údaje o církevním potvrzení svazku, ke kterému došlo 1. července 1900 na zámku v Zákupích i o oficiálním prohlášení budoucího panovníka ze dne 28. června

---

⁷⁴ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 12 (17. 2. 1900), s. 2.

⁷⁵ Tamtéž, č. 31 (30. 6. 1900), s. 2.

1900, ve kterém se definitivně vzdal následnických práv pro svou manželku a jejich případné potomky. List se rovněž zamýšlel nad tím, kdo by mohl v budoucnu zaujmout jeho místo. Ve 48. čísle⁷⁶ se objevil článek, který informoval o ujištění arciknížete Františka Ferdinanda D'Este, že se hodlá vzdát následnického práva ve prospěch svého bratra Otty nebo jeho staršího syna Karla⁷⁷.

---

⁷⁶ Noviny Těšínské 6, č. 48 (27. 10. 1900), s. 2.

⁷⁷ Ten se pak vlády skutečně ujal a jako Karel I. vládl od prosince 1916 do zrušení monarchie v říjnu roku 1918.

6. 2. 2 Cizozemsko

Články telegraficky mapovaly události v okolí habsburské monarchie a pomáhaly čtenářům orientovat se ve světovém dění. V souladu s duchem listu v nich redakce upozorňovala na bezpráví páchané na utlačovaných národech. Vždy stranila slabším a zdůrazňovala fakt, že Češi nejsou jediní, kdo se musí rvát o právo na sebeurčení. List se ale také zajímal o hospodářské problémy Evropy. Pro současného čtenáře může být velmi zajímavé porovnávat tehdejší pohled na problematiku se znalostmi dalšího vývoje a důsledků.

Pozornost redakce se vcelku logicky upírala ve velké míře na Německé císařství a jeho vnitrostátní i zahraniční politiku. Šestý ročník Novin Těšínských zachycoval vývoj jednání v říšském sněmu, zejména schvalování nových dotací na rozšiřování válečného loďstva a budování třetího německého válečného přístavu, tentokrát v Gdaňsku. List zřetelně odsuzoval říšské snahy o poněmčení Poláků žijících na území císařství a všímal si také různých forem omezování jejich občanských práv a svobod. Jako příklad lze uvést zákaz sňatků s Poláky platný v některých oblastech.

Samostatnou kapitolu tvořily články týkající se německých snah o upevnění Trojspolku. Pozornost byla zaměřena především na vztahy jiných zemí s Rakouskem. Již v lednu roku 1900 bylo čtenářům připomínáno, že původní smlouvy, které tvořily základ tohoto spojení, vyprší v roce 1903 a Německo se ze všech sil snažilo, aby byly obnoveny. Také proto se Německé císařství chystalo velkolepě uvítat rakouského panovníka Františka Josefa I., a jakmile k této státnické návštěvě došlo⁷⁸, nešetřil německý tisk chválou nad úspěchy akce. Noviny Těšínské si neodpustily kritiku německých listů: *„Říšskoněmecké listy vytloukají kapital z návštěvy rakouského císaře*

---

⁷⁸ Císař František Josef I. navštívil Berlín na začátku května 1900.

*v Berlíně pro trojspolek a mluví o obou armádách jako by již byly jedna.*⁷⁹

O dva týdny později se vyjádřily na adresu tohoto politického svazku ještě ostřeji: *„Jako dozvuky návštěvy císaře rakouského v Berlíně sdělují se různé podrobnosti, které svědčí, že pod slavnostní hladinou blankytu oficiálního přátelství vyplul nejeden mráček temné minulosti a osobní nedůtklivosti.*“⁸⁰

V souvislosti se třetím členem tohoto politického uskupení, tedy Itálií, upozornily Noviny Těšínské dokonce na nepříznivý dopad této orientace Itálie na její vývoj: *„Jest jisto, že členství v trojpolku Itálii přivedlo na pokraj hospodářské zkázy.*“⁸¹

Itálie byla sledována také v souvislosti s volbami a sestavováním nové vlády, ale obzvláště kvůli nečekanému zavraždění krále Umberta I., ke kterému došlo 25. července⁸² 1900 v Monze a jehož pachatelem byl Gaëtan Bresci. Novým panovníkem se podle nástupnických smluv stal jednatřicetiletý Viktor Emanuel I., vlastním jménem Vittorio Emanuele Ferdinando Maria Gennaro. Král byl *„drobné postavy, věčně ustrašený a podle některých dobových referencí dokonce prý i zlomyslný*“⁸³. Nejvíce redaktory zajímal postoj nového monarchy na setrvání Itálie v Trojspolku, což byla záležitost značně nejistá.

Mnoho zpráv přicházelo z Ruska, se kterým monarchie v těchto letech udržovala poměrně přátelské styky, obzvláště ke konci roku 1900, díky rakousko-ruské spolupráci na Balkánském poloostrově. Někteří rakouští

---

⁷⁹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 24 (12. 5. 1900), s. 2.

⁸⁰ Tamtéž, č. 26 (26. 5. 1900), s. 3.

⁸¹ Tamtéž, č. 36 (4. 8. 1900), s. 3.

⁸² V přesném datu se informace rozcházejí, podle 36. čísla Novin Těšínských se tak stalo 29. července, v Hlavačkově publikaci se tvrdí, že to bylo 25. července.

⁸³ Hlavačka, M., Pečenka, M.: *Trojspolek, německá, rakousko-uherská a italská zahraniční politika před první světovou válkou*, Praha 1999, s. 183.

diplomaté dokonce prohlásili, že „*je možné, aby byl politický vývoj Ruska uveden do souladu s životními zájmy monarchie*“⁸⁴. V souvislosti s touto velmocí se ale redakce nejvíce zabývala vztahem Rusů k Polákům, kteří trpěli nesvobodou a utlačováním podobně jako jejich soukmenovci žijící v Německém císařství. V podobné situaci se nacházeli i Finové, kterým byla povinně zavedena ruština jako úřední jazyk. Druhá část zpráv přinesla informace o mobilizaci ruských vojsk v Asii, o jeho napjatých vztazích s Japonskem a o slibech, že se Rusové na Balkáně nebudou chovat uchvatitelsky.

Do okruhu sledovaných států náleželo i Srbsko, ve kterém v roce 1900 panovala poněkud napjatá situace způsobená Milanem I. Obrenovičem. Tento bývalý srbský král, který se z nejasných důvodů vzdal panování roku 1899 ve prospěch svého syna Alexandra I., vykonával funkci vrchního velitele vojsk a podle Novin Těšínských v zemi rozdmýchával nepokoje a štvál proti sobě srbský lid. V červenci 1900 byl vyhnán a emigroval ze země. Jedním z důvodů jeho odchodu z vlasti byl i chystaný sňatek jeho syna s Dragou Mašínovou, která byla o deset let starší a nadto ještě neurozeného původu. Milan I. Obrenovič se s tímto faktem nemohl smířit a radši svou vlast opustil. Noviny Těšínské poté informovaly o sbližování ruského cara Mikuláše se srbským králem, což dokazoval i fakt, že car šel Alexandrovi za svědka při jeho sňatku s Dragou.

Noviny Těšínské zaujatě sledovaly také dění v jižní Africe, kde stále trval konflikt mezi nizozemskými kolonisty – tzv. Búry - a Angličany. Snad v každém čísle šestého ročníku se objevila alespoň zmínka o pokračování bojů. V tomto střetu se redakce nepochybně stavěla na stranu Búrů a ostře

---

⁸⁴ Hlavačka, M., Pečenka, M.: *Trojspolek, německá, rakousko-uherská a italská zahraniční politika před první světovou válkou*, Praha 1999, s. 172.

odsuzovala počínání Angličanů. V souvislosti s búrskou válkou přinášel list také informace o dění v anglickém parlamentu, který schvaloval půjčky a dotace na válečné náklady.

Situace ve Spojených státech amerických příliš pozornosti nepřitahovala, což nepochybně souviselo s americkou politikou izolacionismu. Nejvíce zpráv se týkalo nominací do prezidentských voleb a následného vítězství republikánského kandidáta Mac Kinleyho. Podobně kusé informace přicházely i z Francie. Řešilo se její dobyvačné působení v Maroku, projednávání Dreyfusovy aféry a jen velmi útržkovitě průběh světové výstavy v Paříži, která byla zmíněna pouze jako důvod oddechového času v politických bojích uvnitř státu.

Značná pozornost byla naopak věnována Číně, která se v roce 1900 stala dosti horkou půdou. Rusko zabezpečovalo hranice Mandžuska proti případnému čínskému vpádu. Německo reagovalo na útoky na evropská velvyslanectví zvýšenou bojovou aktivitou a zemi sužovala vzpoura boxerů, kteří útočili na čínské křesťany. Všechny tyto události byly listem reflektovány, ačkoli sama redakce připustila, že zprávy z Číny měly často značně chaotickou povahu a bylo těžké se v nich orientovat.

Rubrika *Zprávy politické* se nevyhýbala ani některým exotickým událostem. Informovala čtenáře o počínající válce mezi Kostarikou a Nikaraguí, o rostoucím protiamerickém hnutí na Kubě nebo o přípravě prvního zasedání australského parlamentu, které se mělo konat na jaře roku 1901.

7. Stav regionu a jeho problémy

7.1 *Vztahy mezi Čechy a Němci na Těšínsku*

Spory mezi Čechy a Němci žijícími na území království českého v 2. polovině 19. století se nevyhnuly ani Slezsku, respektive Těšínsku. Většina zpráv přinášných Novinami Těšínskými na konci roku 1899 a v průběhu celého roku 1900 měla určitý vlastenecký či nacionální charakter, což souviselo s bojem českého živlu o rovnoprávnost v různých oblastech každodenního života. Mezi nejpalčivější témata patřily jazykové a školské otázky, které spolu velmi úzce souvisely. Napjatou situaci dokazovalo i množství vlasteneckých spolků, které v regionu podporovaly šíření českých knih, časopisů, setkávání na různých dobročinných zábavách a plesech, stavbu českých center a besedy s českými poslanci ve slezském sněmu i v říšské radě.

Podle pozdějšího sčítání lidu z roku 1910⁸⁵ žilo na území celého Rakouského Slezska 756 949 obyvatel, z toho 180 348 se hlásilo k české obcovací řeči (a tedy většinou i k české národnosti) a 325 523 k obcovací řeči německé. Podle těchto údajů tvořili Němci (včetně Židů, kteří z velké části hovořili německy) necelých 44% místní populace a Češi jen 24%. Na Těšínsku byla situace poněkud odlišná. Žilo zde asi 434 821 obyvatel, 115 597 občanů se hlásilo k české národnosti a českému obcovacímu jazyku a jen 76 925 obyvatel se počítalo mezi Němce. V procentech tento stav vypadal takto: 27% Češi a 17% Němci.

Od 70. let 19. století sílila česká kulturní pozice na Těšínsku. Velký krok kupředu znamenalo založení českého literárního a zábavního klubu Snaha roku 1882. Českou věc podporovaly také Noviny Těšínské, které

---

⁸⁵ Urban, O.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 1991, s. 236.

vycházely již od roku 1894 a staly se tak prvním česko-jazyčným listem v tomto regionu. Obrovský přínos rovněž znamenalo pravidelné vydávání Kalendáře Slezského od roku 1896, který zaznamenal velký úspěch a každý rok si jej i prostřednictvím Novin Těšínských objednávaly celé zástupy českého obyvatelstva. O kulturní rozvoj se starala také Matice osvěty lidové pro knížectví Těšínské založená roku 1898. Díky těmto organizacím se místní lidé mohli pravidelně podívat do Prahy či navštěvovat divadelní představení v češtině.

V posledním roce 19. století se český živel dokázal silně hlásit o svá práva a také tak činil. Statečně vzdoroval germanizačním snahám ve školství zakládáním soukromých českých škol a gymnázií. Jako příklad českého úspěchu lze uvést stavbu a slavnostní otevření novorenesančního Národního domu v Místku, jehož realizace započala roku 1896 a již 1. ledna 1900 se v jeho prostorách konal slavnostní koncert při příležitosti jeho otevření. Konaly se zde různé besídky, plesy, dýchánky a přednášky pro povzbuzení českého národa v této oblasti a sloužil také jako místo setkání nejen frýdeckých a místeckých vlastenců.

Důkaz o neutuchající aktivitě vlastenců a národnostních sporech se nalézal zejména v rubrikách *Frýdecko-Místecký věstník a Z Těšína a okolí*. Z analýzy šestého ročníku Novin Těšínských jasně vyplývá, že nejvíce zpráv o konfliktech mezi Čechy a Němci pocházelo z frýdeckého okresu a z moravské enklávy Místek. Toto prvenství vycházelo z faktu, že v dané oblasti nežila polská menšina jako v Těšíně, proto veškeré národnostní spory spočívaly na bedrech českého a německého obyvatelstva. Nejvíce kritiky padlo na hlavu frýdeckého německého měšťanstva a žactva německých škol, ale stranou nezůstali ani tzv. odrodilci, tedy obyvatelé českého původu, kteří se vehementně snažili tvářit jako Němci. Jejich karikatury velmi pěkně

vykreslil Čechoslav Ostravický ve svých příspěvcích do rubriky *Besídka*. Konkurenční náladu dokládá také neutuchající polemika Novin Těšínských s frýdeckým plátkem Mistek-Friedeker Wochenblatt, který vycházel od prosince roku 1899 z iniciativy místního knihkupce pana Pavlisky. Tento list měl za úkol bránit zájmy německé menšiny v okolí Místku a Frýdku a útočit na české vlastence. Redakce se jej dokonce nebála nazvat „*obhájcem přivandrovalé kultury německé*“⁸⁶. V mnoha číslech rozebíraného ročníku nechyběly útoky na tento list, ani vzájemné napadání.

Ve zprávách z těšínského okresu docházelo k mírnému rozmělnění česko-německé problematiky v důsledku přítomnosti další menšiny - polské. Ačkoli vztahy Čechů a Poláků nebyly vyloženě nepřátelské, často naopak výrazně spolupracovali, aby se ubránili společnému nepříteli, jejich cíle a zájmy se v lecčems rozcházely. Nenávist k Němcům přeci jen výrazně převládala. V rubrice *Z Těšína a okolí* redakce často polemizovala s německým periodikem Silesia, které vycházelo již od roku 1860. Mnohokrát bylo v těchto kritických článcích nazýváno „*Tetkou*“, což už samo o sobě vyjadřovalo vztah redakce k jejímu konkurentu.

---

⁸⁶ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 8 (20. 01. 1900), s. 4.

7.1.1 Jazykové problémy

Jazykové požadavky Slovanů nejen ve Slezsku, ale i v celém českém království narážely celou 2. polovinu 19. století na nezáměr rakouské vlády o jejich spravedlivé zakotvení v zákonech habsburské monarchie. Ačkoli bylo během let vydáno několik jazykových nařízení, která měla nastolit rovnoprávné poměry, nikdy k tomu skutečně nedošlo a jazykové spory i nadále způsobovaly pády vlád a politiků. Podle údajů z roku 1910⁸⁷ týkajících se celého Rakouska-Uherska žilo v českých zemích přes 10 milionů obyvatel, z nichž zhruba 6 300 000 uvádělo jako prvořadý prostředek komunikace, 3 500 000 obyvatel se hlásilo k němčině a jen 250 000 k polštině.

V samotném Slezsku bylo ale vše jinak. Česky mluvící obyvatelstvo tvořilo mnohem větší procento populace. Podle sčítání obyvatelstva z roku 1910⁸⁸ v Rakouském Slezsku hovořilo 44% lidí německy a 24% česky, na Těšínsku se tento poměr obrátil, 27% obyvatel běžně používalo češtinu a jen 17% němčinu. Proto se místní český živel snažil upozornit na tento fakt a zavést češtinu do každodenního života, zejména do úřadů a do škol.

---

⁸⁷ Bělina, K., Kaše, J., Kučera, J. P.: *České země v evropských dějinách, III. díl*, Praha 2006, s. 338.

⁸⁸ Urban, O.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 1991, s. 236.

7.1.1.1 Jazyková situace v Čechách, na Moravě a ve Slezsku po roce 1849

Ke dni 30. prosince 1849 se oddělilo Slezsko od Moravy, zanikly knížecí vlády, kraje, městské kriminální a vrchnostenské soudy a do čela Slezska byl postaven místodržitel. I přes sjednocovací snahy z roku 1868 a 1871 se slezský zemský sněm snažil udržet samostatnost v rámci zemí Koruny české. Vydal jasné prohlášení: „*Slezský sněm protestuje proti každému pokusu vévodství Slezské vřaditi mimo ústavu ve státní spojení s královstvím českým.*“⁸⁹

Jedním z hlavních problémů tohoto regionu bylo používání jazyka na úřadech a soudech. Od počátku své samostatné existence v rámci monarchie se ve Slezsku množily snahy o uplatnění ustanovení josefínského soudního řádu z roku 1787, který v článku 13 dovoluje stranám a jejich právním zástupcům užívat jazyka v zemi obvyklého (tedy češtiny a polštiny). Ale výsledkem této iniciativy bylo jen zklamání. Podle nařízení ministerstva vnitra číslo 4663 z 25. září 1851 a nařízení ministerstva spravedlnosti číslo 13.470 z 3. listopadu 1851 se němčina stala jedinou úřední řečí, čeština a polština plnily funkci pouhých dialektů. V praxi to znamenalo, že čeština a polština byly vyloučeny ze všech státních úřadů, podání a vyřízení se psala jen v němčině a všichni úředníci museli umět tento jazyk.

V roce 1861 se zdálo, že by v jazykové oblasti mohlo konečně dojít k nějakým pozitivním změnám. V únoru byla vydána nová ústava a došlo k usnesení, že sněmovní zprávy se budou vydávat i v českém a polském jazyce, ale už o dva roky později tato činnost ustala a vše se vrátilo do starých kolejí. V roce 1871 se situace ještě zhoršila, sněm vydal nový jednací řád, který vylučoval češtinu a polštinu ze všech jednání: „*Návrhy nutno sněmu*

---

⁸⁹ Žáček, R.: *Dějiny Slezska v datech*, Praha 2004, s. 280.

*podávati německy; jsou-li české nebo polské, buď připojen německý překlad, který platí za původní text. Ve sněmovně možno mluvit německy nebo česky a polsky. Slovanské řeči se nepřekládají. Má-li slovanská řeč přijíti do stenografického protokolu sněmovního, musí řečník sám dodati překlad německý, který pak platí za původní text.“*⁹⁰ Poškozené národy se pokusily bránit peticemi za rovnoprávnost, česká čítala 1500 podpisů, polská 5000.

---

⁹⁰ Jednací řád slezského Zemského sněmu z roku 1871.

7.1.1.2 *Stremayrova jazyková nařízení*

V roce 1880 se rakouská vláda v čele s Karlem von Stremayrem pokusila vnést řád do užívání úředních jazyků, reagovala tak na memoranda Českého klubu ze 17. listopadu 1879, která požadovala jazykovou rovnoprávnost v úřadech a ve školách. Vláda vydala jazyková nařízení (19. dubna 1880 pro Čechy a 28. dubna 1880 pro Moravu)⁹¹, která zajišťovala rovnoprávné postavení češtiny pro komunikaci se státními úřady, tedy pro vnější úřadování. Občan si sám zvolil jazyk podání a úřad jej musel respektovat a odpovědět ve stejné řeči. Vnitřní úřadování se mohlo odehrávat pouze v němčině, což znamenalo, že komunikace uvnitř úřadu nebyla dovolená v češtině, i když se instituce nacházela na českém území.

Jazyková nařízení se nelíbila ani jedné straně. Němci v Čechách si stěžovali, že musí odpovídat na česká podání česky a čeští úředníci zas nechtěli respektovat nařízení o vnitřním úřadování. Slezsko se nacházelo ještě ve složitější situaci, protože se s ním v tomto dokumentu vůbec nepočítalo. Bylo považováno za německé území a jazyková nařízení pro něj dokonce nebyla vůbec vydána. Ani Češi ani Poláci nebyli spokojeni, ale jen druhý jmenovaný národ se vzmožil na odpor. Dne 1. července 1882 vydali Poláci memorandum o jazykových poměrech na Těšínsku. Žádali v něm, aby se na Těšínsku podávaly a vyřizovaly vedle německých spisů i polské, na Frýdecku ještě navíc české. Úředníci na Těšínsku museli umět také polsky, na Frýdecku rovněž česky.

Polská iniciativa přinesla své ovoce. Jejím výsledkem bylo vydání Pražákova nařízení vrchnímu zemskému soudu v Brně⁹² publikovaného 12. října 1882. Podle něj se měla u zemského a městského delegovaného

---

⁹¹ Urban, O.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 1991, s. 200.

⁹² Č. 15.847.

okresního soudu v Opavě a u okresních soudů v Bílovci, Klimkovicích a Vítkově přijímat podání také v češtině, u krajského soudu v Těšíně a všech okresních soudů k němu náležejících také podání v češtině a polštině. V ústním jednání musely soudy užívat řeč srozumitelnou oběma stranám a výpovědi, pokud na jejich slovním znění záleželo, měly být zaneseny v jazyce strany. Obsílky osob, u nichž existovala reálná možnost, že umí jen polsky nebo česky, měly být sepsány v daném jazyce, aby se zajistilo, že jim budou obeslaní občané skutečně rozumět. Vrchní zemský soud moravský ale na svém zasedání 19. prosince 1882 schválil jistá omezení, která se však v praxi příliš neprojevila. Podle nich se všechna vyřízení, protokoly, knihy veřejné a registra měla vést jen německy, státní návladní měl užívat vesměs jen němčinu a česká a polská podání se u soudů přijímala jen tehdy, nemusela-li a nebyla-li spolupodepsána advokáty.

7.1.1.3 *Badeniho jazyková nařízení*

Po velkém neúspěchu punktačích z ledna 1890, na kterých si staročeši vylámali zuby, se do čela české politiky ve Vídni dostali mladočeši, kteří formulovali své cíle jako etapovou politiku. Odmítali radikální postup, který se řídil heslem: Všechno nebo nic!, a za svůj první etapový cíl si zvolili reformu volebního systému a úpravu jazykových poměrů. Oba cíle se pokusil splnit nový předseda vlády Kazimír Felix hrabě Badeni (1846-1909), který tuto funkci zastával od roku 1895. V roce 1896 zavedl do praxe nový volební systém, ve kterém přidal k dosavadním čtyřem kuriím (velkostatkáři, města, obchodní a živnostenské komory a obce) ještě pátou, jež byla tvořena všemi mužskými občany nad 24 let. Roku 1897 se vrhl i na úpravu jazykových nařízení.⁹³

Dne 5. května 1897 vydal nová (Badeniho) jazyková nařízení pro Čechy (pro Moravu byla vydána již 22. dubna, pro Slezsko nevyšla nikdy)⁹⁴, která potvrzovala platnost předchozích Stremayrových nařízení z roku 1880, ale navíc zaváděla češtinu v určitých případech i jako tzv. vnitřní úřední jazyk, což v praxi znamenalo, že čeština se směla užívat u nižších instancí civilní a soudní správy i při jednání bez účasti stran. Při styku s vyššími úřady zůstávala povinnost použít němčinu. Navíc prohlásil, že s platností od 1. července 1901 by měla být vyžadována u všech úředníků znalost obou zemských jazyků. Kamenem úrazu se ale stalo prosazování těchto nařízení i v čistě německy osídlených oblastech, protože řada místních německých úředníků by musela být nahrazena českými úředníky, kteří i díky školskému systému němčinu ovládat museli a čeština byla jejich rodným jazykem, zato německé úředníky nikdy nikdo předtím nenutil učit se česky

---

⁹³ Bělina, K., Kaše, J., Kučera, J. P.: *České země v evropských dějinách, III. díl*, Praha 2006, s. 336.

⁹⁴ Urban, O.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 1991, s. 214.

a byli tak ve značné nevýhodě. Vedlo by to k jejich vyloučení ze státní služby a veřejného života vůbec.

Reakce rozhněvaných Němců na sebe nenechala dlouho čekat. Ve Vídni, Štýrském Hradci a v Praze došlo k bouřlivým a násilným demonstracím a němečtí poslanci v říšském parlamentu zahájili v dubnu 1897 obstrukce, což byl způsob, jak zamezit jakémukoli jednání a schvalování zákonů. Formy obstrukcí byly jak nenásilné, tak násilné. Mezi nenásilné způsoby patřilo několikahodinové řečnění německých poslanců o ničem, ukořistili také jednací zvonec a blokovali tak další průběh rokování. Často ale došlo i na pěsti, němečtí poslanci se dostali do rvačky s českými a polskými, jeden z německých poslanců profesor Pfersch prý dokonce vytáhl při jedné z podobných bitek nůž. Aby parlament mohl dále jednat, prosadil hrabě Falkenheim zvláštní zákon (Lex Falkenheim), který umožňoval vyloučit obstruujícího poslance z jednání sněmovny, takže přivolaná policie musela vynášet jednoho povykujícího poslance za druhým, což ovšem fungování parlamentu zrovna nepřispělo. Po silných německých protestech musel Badeniho kabinet 28. listopadu 1897 odstoupit a jazyková nařízení byla zmírněna.

7.1.1.4 Gautschova jazyková nařízení a návrh hraběte Thuna

Po pádu Badeniho vlády byl sestavením nového kabinetu pověřen Paul Gautsch von Frankenthurn. Mezi jeho úkoly patřilo mimo jiné vyřešení napjaté situace kvůli národnostním a jazykovým sporům v Čechách. Dne 5. března 1898 nechal publikovat revidovaná Badeniho jazyková nařízení pro Čechy a Moravu (o Slezsku opět ani zmínka) platná od 15. března 1898⁹⁵. Gautschova jazyková nařízení upravovala užívání češtiny jako vnitřního úředního jazyka. Čechy byly rozděleny na německé a smíšené okresy, přičemž čeština měla být zavedena jen ve smíšených okresech, jestliže byly z více jak poloviny české. Tento kompromis neuspokojil ani Čechy ani Němce a přinesl novou vlnu demonstrací a nepokojů v parlamentu. Baron Gautsch musel ještě tentýž den podat demisi a novým premiérem se stal hrabě Thun.

Dne 7. března 1898 představil svůj nový kabinet hrabě Franz Thun, dřívější český místodržitel, který měl k Čechám poměrně přátelský vztah. Účastnil se i jubilejní výstavy v roce 1891, pravidelně se při ní setkával s významnými českými osobnostmi, např. s Františkem Křižíkem. I díky těmto vazbám se jeho nejvýraznější oporou stali mladočeši, do funkce ministra financí dokonce dosadil jednoho z nich, konkrétně Josefa Kaizla. Jeho kabinet ale bohužel neměl příliš dlouhé trvání.

Hrabě Thun vypracoval návrhy úprav jazykových nařízení tak, aby uspokojila Němce i Čechy, ale jeho iniciativa bohužel neslavila velké úspěchy a v praxi nebyla nikdy realizována. Thun předpokládal zachování původních Stremayrových jazykových nařízení v otázce vnitřního úřadování, a navíc chtěl vytvořit modifikovaná jazyková pásma. V Čechách a na Moravě mělo být z 219 soudních okresů 76 jednojazyčně německých, 6 převážně

---

⁹⁵ Urban, O.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 1991, s. 215.

německých, 15 smíšených, 8 převážně českých a 114 jednojazyčně českých, Slezsko opět zůstalo opomenuto. Jednání s oběma národy ale neslavilo úspěch, němečtí poslanci v říšské radě opět zahájili obstrukci a 19. května 1899 vydali svatodušní program, ve kterém předkládali své požadavky. Chtěli zrušit stále platná Gautschova jazyková nařízení, Slezsko považovali za čistě německé území, kde by měla být úředním jazykem pouze němčina a jen výjimečně se v některých okresech připouštěla i čeština, popř. polština, ale pouze pro účastníky, kteří notoricky neznali němčinu a neměli zastoupení advokáty. Toto nařízení mělo platit pro podání a ústní jednání s úřady. Všechno ostatní úřední jednání se mělo dít německy. Všichni úředníci museli znát úřední jazyk a jedině ve smíšených okresech (na Moravě a v Čechách) směla malá část úředníků užívat i slovanský jazyk.

Svatodušní program německý ale rozlítíl české poslance, kteří začali uvažovat o obstrukci a situace zůstala i nadále vyhrocená. Po tomto neúspěchu padl i Thunův kabinet a 2. října 1899 nastoupila prozatímní vláda hraběte Manfreda Clary-Aldringena.

Thunův kabinet ale přeci jen dosáhl jednoho úspěchu pro Slezsko, 16. února 1899 bylo konečně vydáno nařízení ministerstva financí, které upravovalo vnější úřadování pro službu finanční a jednání s berními úřady.⁹⁶ V obvodech hlavního města Opavy a okresního hejtmanství opavského a bíloveckého se směla užívat také čeština, v obvodě města Frýdku a okresním hejtmanství fryštátském a těšínském vedle němčiny i čeština a polština a v okresním hejtmanství bílském také polština.

---

⁹⁶ Žáček, R.: *Dějiny Slezska v datech*, Praha 2004, s. 291.

7.1.1.5 Zrušení Gautschových jazykových nařízení

Vláda Manfreda Clary-Aldringena nastoupila 2. října 1899, ihned po svém ustavení se prohlásila za neutrální kabinet, který chce zjednat normální poměry v parlamentu. Už 14. října publikovala nařízení ministerstva vnitra, spravedlnosti, financí, obchodu a zemědělství, kterými se s okamžitou platností rušila Gautschova jazyková nařízení a obnovoval se stav před 5. dubnem 1897, tj. před vydáním Badeniho jazykových nařízení. V platnosti tak zůstala pouze Stremayrova jazyková nařízení z roku 1880, která fakticky platila až do pádu monarchie roku 1918.

Tato nařízení definitivně ukončila obstrukci německých poslanců, kteří 29. prosince 1899 ohlásili svůj návrat na český sněm, ale zároveň vyvolala protiněmecké demonstrace českých nacionalistů a mladočeši se rozhodli pro přechod k obstrukci. Původně se stavěli pouze do rozhodné opozice, protože si uvědomovali, že nejsou tak početní, aby si obstrukcí vynutili větší pozornost, ale důsledný postup vlády při rušení vnitřního úřadování je přesvědčil o nutnosti ihned jednat. Nepomohlo ani naléhání pravice, vlády a císaře. Bývalý ministr financí v Thunově kabinetu Dr. Kaizl v dopise svému kolegovi Pacákovi z 30. října 1899 napsal ohledně projednávání zákona o platech státních sluhů: *„Tu by se hned při I. čtení měla debata zkomplikovati a obtížiti...debata by se táhla krásně...“* Mladočeši tedy od obstrukce neodstoupili, a ačkoli v ní zůstali sami, vytrvali. Protože byli v menšině, nemohli si dovolit provokovat rvačky, ale zvolili jinou formu protestu. Začali ve sněmovně hrát na různé improvizované hudební nástroje v podobě kuchyňských poklic, hrnců, drážních píšťalek a také zpívali české písně. Prý si je chodili občané Vídně poslechnout místo návštěvy divadla. Ale ne všechny formy odporu byly takto mírumilovné. Podle některých svědectví dokázali čeští poslanci zdemolovat celou sněmovnu, rozstřípali třeba nábytek a třísky odvezli do Prahy, kde je s úspěchem prodávali. Poslanec

Eduard Grégr takto zapracoval na své parlamentní lavici a na její kus napsal:
„Toto jest můj parlamentní nástroj.“

Prozatímní vláda Manfreda Clary-Aldringena neměla logicky nárok na dlouhé trvání, zejména díky nepokojům, které její počínání přineslo, ale také kvůli české obstrukci. Novou vládu vedl rytíř Heinrich von Wittek, ale její působení bylo příliš krátké na to, aby dosáhla alespoň dílčích výsledků. Její funkční období trvalo jen měsíc - od prosince 1899 do ledna 1900. Dne 18. ledna 1900 byla totiž vystřídána vládou Ernesta von Körbera⁹⁷, která slibovala rozhodné řešení napjaté situace a už na 5. února svolala zasedání dorozumívacích komisí.

---

⁹⁷ V listu se často mění pravopis jména předsedy vlády, nejčastěji se uvádějí tyto podoby: Körber, Korber a Koerber.

7.1.1.6 Körberovy snahy o česko-německé vyrovnání v jazykové oblasti

Předseda vlády Ernest von Körber se snažil provádět nadstranickou politiku orientovanou na řešení hospodářských a sociálních problémů rakouské monarchie. K tomu ale potřeboval vyřešit národnostní napětí a obstrukci českých poslanců, se kterou by byl parlament stále v situaci, kdy se nevědělo, zda návrhy zákonů vůbec projdou či ne. Roku 1900 tedy předložil sněmovně návrh tzv. národnostního zákona o užívání jazyků a vytvoření deseti krajských úřadů, ale bez valnějšího úspěchu. Parlament byl prohlášen za nefunkční a následně rozpuštěn, ale vláda se udržela.

Ihned po svém jmenování svolal Körber tzv. dorozumívací komise, které měly za úkol vyřešit problémy v užívání jazyků v zemích Koruny české, jedna měla vyřešit problémy v Čechách a druhá na Moravě. Slezsko opět zůstalo mimo, podle vyjádření vlády se o něm mělo jednat v rámci moravské dorozumívací komise. Program těchto jednání obsahoval hned několik důležitých bodů. Mělo se jednat o stanovení platnosti obou zemských jazyků ve vnitřním i vnějším úřadování, o rozdělení království českého na tři jazykové oblasti, o platnosti zemských jazyků při samosprávných úřadech a zavedení překladatelů, o novém zákonu týkajícím se menšinových škol, o rozdělení vrchního zemského soudu na českou a německou část a o rozdělení pražského poštovního ředitelství na české a německé oddělení.

V komisích zasedali zástupci českého i německého národa v království českém, kteří se dále dělili na zástupce království českého a markrabství moravského, Slezsko o vyslání svých zástupců nebylo požádáno. Za český živel v království českém zasedali: dr. J. Čelakovský, dr. E. Engel, dr. J. Kaizl, dr. K. Kramář, dr. B. Pacák, dr. F. Sláma a F. Schwarz (místo dr. Eduarda Grégra, který byl navržen, ale funkci nepřijal, všichni za národní stranu svobodomyslnou), dr. A. Zátka (za národní

stranu), poslanec Prášek (za agrárníky), Karel hrabě Buquoy, Edvard hrabě Pálffy a princ Bedřich Schwarzenberg (za konzervativní velkostatkáře). Český živel na Moravě zastupoval: dr. Perek, Otakar baron Pražák, dr. A. Stránský, poslanec Svozil a dr. J. Žáček (za stranu lidovou), dr. J. Koudela (za národní stranu katolickou) a hrabě Szerényi (za konzervativní velkostatkáře).

Německý národ v Čechách hájil: dr. Funke, dr. Nitsche, dr. Pergelt, dr. Russ, dr. Eppinger (za německou pokrokovou stranu), poslanec Prade, dr. K. Schücker, dr. Reiniger (za německou lidovou stranu), P. Opitz (za německou křesťansko-sociální stranu), dr. Baernreither, kníže Max Egon Fürstenberg a dr. Schreiner (za ústavověrné statkáře). Moravští Němci spoléhali na práci barona d'Elverta, dr. Götze, dr. Grosse (za německou pokrokovou stranu), dr. Chiariho a dr. Kaniaka (za německou lidovou stranu), hraběte Zierotina (za střední stranu) a barona Chlumeckého (za ústavověrné statkáře).⁹⁸

Předseda vlády se ustavením dorozumívacích komisí snažil přesunout národnostní a jazykové problémy přímo na území Čech a Moravy, tedy na půdu českého sněmu, a obnovit činnost říšské rady, kterou blokovala česká obstrukce. Čeští poslanci od ní ale ani poté neodstoupili, zdálo se jim, že jsou jediní, komu jde o konečné vyřešení jazykové otázky. Němečtí delegáti podle nich nechtěli kompromis a skutečný klid zbraní. Jednání dorozumívacích komisí se navíc stále protahovalo a odkládalo, což vedlo ke spekulacím o jejich skutečné funkci a významu. Dne 8. května 1900 se opět sešla říšská rada, ale stále s českou obstrukcí, Körber podal tři návrhy na změnu jazykových zákonů, ale všechny se dočkaly dost ostrého odsouzení v dobovém českém tisku. Ani veřejnost nebyla příliš spokojená a množily se

---

⁹⁸ Výčet delegátů: Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 11 (10. 2. 1900), s. 2.

různé protivládní demonstrace. Při slavnostní večeři delegací poslanců říšské rady na přelomu května a června 1900 hovořil dr. Pacák, jeden ze členů dorozumívacích komisí, s císařem Františkem Josefem I. a v souvislosti s jazykovou otázkou mu sdělil, že Körberovy návrhy jsou pro české obyvatelstvo naprosto nepřijatelné a že žádnému jinému národu nebylo tak ukřivděno jako tomu našemu. Požádal Jeho Veličenstvo, aby navrátilo Čechům jejich práva.⁹⁹

Předseda vlády musel situaci řešit jiným způsobem než doposud. Slíbil tedy, že provede změnu svých návrhů, ale příliš s tím nepochodil. Češi se obávali, že půjde o pouhou změnu znění, ale obsah přetrvá i nadále. V červenci se Körber uchýlil k přemlouvání, zavázal se zřídit druhou českou univerzitu v Brně, pokud budou Češi povolní v jazykové otázce. Ale valných výsledků pomocí této taktiky nedosáhl. Udržel sice svůj kabinet u moci, ale ztratil říšskou radu, která byla rozpuštěna císařským patentem ze 7. září 1900. Podle prohlášení vlády nemohla vyhovět hospodářským otázkám, protože se musela neustále zabývat jen jazykovou problematikou v českém království.¹⁰⁰ Volby do tohoto orgánu byly vypsané na přelom roku 1900 a 1901. Ernest von Körber si svou funkci ponechal, ale byl stále napadán za nerespektování jednotlivých národů rakouské monarchie.

---

⁹⁹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 27 (2. 6. 1900), s. 2.

¹⁰⁰ Tamtéž, č. 42 (15. 9. 1900), s. 2.

7. 1.1.7 Reakce 6. ročníku Novin Těšínských na jazykovou problematiku

Redakce Novin Těšínských reflektovala soudobou politickou a národnostní situaci v rámci hlavních článků, ale i v rámci jiných rubrik jako *Frýdecko-Místecký věstník* nebo *Zprávy politické*. Již od třetího čísla¹⁰¹ se vyskytovaly zmínky o průběhu jednání o česko-německém jazykovém vyrovnání, ale také narážky na dobové jazykové problémy přímo ve Slezsku. Ve zprávě o voličské schůzi s váženým poslancem Věnceslavem Hrubým se objevily první narážky na touhu Slezanů po spravedlivém vyřešení jazykové otázky. Čeští a polští obyvatelé regionu požadovali rovnocenný přístup ke slovanskému i německému národu a prosazovali zásadu: „*At' zůstane Němec Němcem, ale spravedlivým k Slovanům.*“¹⁰²

Ve čtvrtém čísle¹⁰³ se k politické situaci vyjádřil opět poslanec Hrubý. Vyjasnil čtenářům důvody zahájení české obstrukce, která úzce souvisela se zrušením dosud platných Gautschových jazykových nařízení ze 14. října 1899. Čeští poslanci se domnívali, že nová vláda Claryho-Aldringena předloží patřičnou náhradu, ale nestalo se tak, a proto přešli k obstrukci namířené přímo proti kabinetu. Nechtěli svým jednáním mařit parlamentní činnost, ale zároveň toužili dát najevo svůj postoj a vyjádřit nesouhlas. Vláda však ustoupit nehodlala.

Z otázky státní řeči se tak podle slov poslance Hrubého stala otázka politické moci a národního násilí. Německý živel v monarchii požadoval uzákonění němčiny tzv. státním jazykem, tedy řečí, kterou stát používá ve svých funkcích: ve škole, v kostele, na úřadě. Podle této definice by ale

---

¹⁰¹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 3 (16. 12. 1899).

¹⁰² Tamtéž, s. 1.

¹⁰³ Tamtéž, č. 4 (23. 12. 1899), s. 1-2.

každý jazyk, jímž hovořily národy žijící v monarchii, měl být státní a všechny by měly být rovnocenné. Vláda pochopila, že musí změnit taktiku, aby dosáhla svých cílů, proto nahradila pojen státní jazyk pojmem jazyk zprostředkovací, který podle ní přesněji vystihoval funkci němčiny v zemi. Jejím posláním bylo zajistit porozumění mezi jednotlivými národy a ústřední vládou. Hrubý se pozastavil nad faktem, že tato potřeba vyvstala až nyní. Po staletí monarchie fungovala i bez uzákoněné dorozumívací řeči a najednou ji nutně potřebovala. Poslanec se domníval, že šlo pouze o způsob, jak fakticky uzákonit nadvládu Němců nad Slovany.

Čtvrté číslo přineslo také spekulace o možném jazykovém vývoji. Podle nich by království české mělo být rozděleno na několik jazykových oblastí, Čechy konkrétně na tři, Morava byla považována za jazykově smíšenou oblast a o Slezsku se mlčelo. V platnosti nadále zůstávala Stremayrova jazyková nařízení s nepatrnými změnami, češtině se učinily ústupky jen na soudních, berních a politických úřadech, všude jinde zůstávala privilegovaným jazykem němčina.

Na různých místech království českého se konaly veřejné schůze lidu, na kterých občané vyjadřovali své názory na současnou vládu a její politická rozhodnutí. Jedna z nich se odehrála 26. prosince 1899 v Dobré u Frýdku¹⁰⁴, vystoupil na ní redaktor Novin Těšínských Josef Smýkal, který přednesl referát o politické situaci a právech českého jazyka. Z předchozí informace jasně vyplývá, že ani autoři listu nestáli mimo dění a že se aktivně zapojovali do bojů za rovnoprávnost českého národa a řeči. Shromáždění lidé nakonec přijali resoluci, ve které prohlásili, že slovanský lid v Rakousku je počtem větší a přináší pro stát větší oběti, je vždy věrný koruně, a přesto je neustále odstrkován a podceňován. Často mu byla odpírána národní práva, a proto

---

¹⁰⁴ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 5 (30. 12. 1899), s. 3.

občané žádali své zástupce v říšské radě i na zemském sněmu, aby hájili práva českého národa, dokud nebude dosaženo úplné rovnoprávnosti. Dále žádali, aby vláda ve Slezsku prosadila češtinu ve všech oborech státní správy, jak navenek, tak uvnitř, zřídila český učitelský ústav ve Slezsku, českou univerzitu na Moravě a protestovali proti bezdůvodnému vypovídání slovanského lidu z Německa. Většina podobných schůzí byla zakončena zpěvem písní *Hej Slované* a *Kde domov můj*.

Noviny Těšínské mapovaly také samotný průběh dorozumívacích konferencí a to zejména v rubrice *Zprávy politické*. Velmi dlouze referovaly o prvním setkání zástupců obou národností z Čech a Moravy, ke kterému došlo 5. února 1900 v sídle předsedy vlády dr. Körbera. Už jen samotný příchod delegátů byl považován za úspěch. Podle premiéra závisel na dorozumívacích konferencích hospodářský rozkvět monarchie a svou úvodní řeč zakončil slovy: „*Pánové, říše pohlíží na vás, vraťte jí štěstí a pokoj.*“¹⁰⁵ Poté se ujal slova zástupce české delegace dr. Engel, a upozornil všechny zúčastněné, že Češi tyto porady považují pouze za informativní. Napřed se podle něj musí zavést čeština do vnitřního úřadování a vyhovět tak spravedlivým nárokům Slovanů, pak teprve budou tyto konference úspěšné. Po tomto prohlášení se ke slovu dostal zástupce Němců v Čechách dr. Funke a vyjádřil záměry své strany. Němci se hodlali zabývat jedine jazykovou otázkou v Čechách a na Moravě. Trvali na prohlášení němčiny za všeobecnou zprostředkovací řeč, jen tak se mohl zachovat centralismus, velmocenské postavení a vážnost státu. List v těchto proslovech spatřoval jasné poselství obou národů. Češi byli podle něj jediní, kteří si skutečně přáli smír, Němci toužili pouze po upevnění své nadvlády a kabinet si chtěl zajistit povolný parlament, který by fungoval bez české obstrukce.

---

¹⁰⁵ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 11 (10. 2. 1900), s. 2.

Od třináctého čísla¹⁰⁶ se stále častěji objevovaly zprávy o odložení konání dorozumívacích konferencích. Nejdříve se počítalo s jejich pokračováním ještě před Velikonocemi, ale postupem času bylo stále jasnější, že ani tento krok vlády nepřinese kýžené ovoce. Sice k dalšímu setkání delegátů nakonec přeci jen došlo, a to 19. března 1900, ale z jednání přicházely velmi rozporuplné zprávy. Dvacáté druhé číslo¹⁰⁷ informovalo o připravovaném jazykovém zákonu z dílny předsedy vlády Ernesta von Körbera, který opět zamýšlel rozdělit území království českého na jazykové oblasti, ale v Čechách sílily odmítavé reakce. Čeští poslanci dr. Herold a dr. Pacák prohlásili návrh za naprosto nepřijatelný.

Dne 8. května 1900 návrh jazykových změn konečně spatřil světlo světa na jednání říšské rady. Předseda vlády dr. Körber podal tři předlohy zákonů: první se týkala úpravy jazykových poměrů u země-panských úřadů v Čechách, druhá úpravy těchto poměrů na Moravě a třetí rozdělením Čech na deset krajských vlád. Reakce českých listů na sebe nenechala dlouho čekat. Shodovaly se v názoru, že předlohy je nutné odsoudit, protože podle jejich mínění porušují základní státní zákony, zavádějí státní němčinu a parcelují území království českého. Morava byla považována spíše za německé území a o Slezsku se opět mlčelo. Názor Novin Těšínských byl jasný: „*Německé strany bez rozdílu násilím, sprostým a surovým násilím chtějí vehnat zástupce českého národa pod německé jho.*“¹⁰⁸ I česká veřejnost se připojila k názorům českého tisku a na území království se množily různé druhy a formy protestů. List například referoval o táboru lidu, který se sešel koncem června

---

¹⁰⁶ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 13 (24. 2. 1900).

¹⁰⁷ Tamtéž, č. 22 (28. 4. 1900), s. 2.

¹⁰⁸ Tamtéž, č. 24 (12. 5. 1900), s. 2.

na Mužském vrchu u Mnichova Hradiště¹⁰⁹. Přes 60 000 lidí zde prý protestovalo proti Körberovým předlohám a další podobné akce se chystaly. Také Němci v Čechách nezůstali klidní, ani oni nebyli s připravovanými zákony spokojení. Požadovali vyčlenění některých měst a oblastí z navrhovaných jazykových krajů. Situace se vyostřovala.

V červenci 1900 Körber změnil taktiku, začal vyjednávat s českými poslanci, o tom, že je ochoten jazykové osnovy přepracovat a znovu je zkusit prosadit v říšské radě. Podle redakce se však jednalo jen o nepatrné změny ve formulaci, které méně nápadnou formou zavedou již dříve zamýšlené úpravy. Koncem července 1900 noviny informovaly o úporné snaze vlády, která byla dokonce ochotná učinit jisté ústupky, jako zřízení druhé české univerzity, za povolnost Čechů v jazykové otázce. Koncem srpna se situace ještě více vyostřila. Týdeník komentoval snahy vlády o prosazení jazykových nařízení, které ale nevedly ke zdárnému cíli. Návrh na zřízení univerzity v Brně už byl zřejmě passé a Körber povolal do Vídně českou delegaci v čele s dr. Pacákem, aby se pokusil zvrátit současný neuspokojivý stav. Snažil se tímto způsobem zlomit českou obstrukci a zabránit rozpuštění říšské rady. V Čechách se ale stále konaly tábory lidu a obyvatelstvo protestovalo proti postupu vlády.

V září 1900 došlo konečně k velké změně. Říšská rada byla rozpuštěna císařským patentem ze 7. září 1900. Körberova vláda se překvapivě udržela. Noviny Těšínské parafrázovaly reakci kabinetu na jeho působení a vliv na vývoj říše: „*Vláda doprovází patent prohlášením, v němž pokrytecky lituje, že nemohla přáním obyvatelstva v ohledu hospodářském vyhovět, poněvadž parlament zabýval se jazykovými otázkami.*“¹¹⁰ Situace se

---

¹⁰⁹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 31 (30. 6. 1900), s. 3.

¹¹⁰ Tamtéž, č. 42 (15. 9. 1900), s. 3.

navrátila k 14. říjnu 1899, kdy byla zrušena Gautschova jazyková nařízení, a byl obnoven stav před rokem 1897, v platnosti tedy zůstala pouze Stremayrova jazyková nařízení z roku 1880, podle kterých monarchie fungovala až do roku 1918. Hlavním tématem týdeníku se zcela jednoznačně staly volby do říšské rady ohlášené na přelom let 1900 a 1901. Za jakýsi epilog k boji za jazykovou rovnoprávnost lze považovat krátkou zprávu ze 47. čísla¹¹¹, která čtenáře informovala o průběhu ročního výročí zrušení Gautschových jazykových nařízení. Podle listu vše proběhlo klidně, český národ pochopil, že neuvážené akce situaci pouze zhoršovaly. „*Dnes již i nejmladší dorost český došel k poznání, že pouličním demonstrováním zavdává jenom příčinu, aby policejní apparát byl sesílen. Tomu sloužit, nechce se právem nikdo propůjčit.*“¹¹² Jazykové problémy nezmizely, ale na povrch vyvstalo palčivější téma: volby do říšské rady.

---

¹¹¹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 47 (20. 10. 1900), s. 3.

¹¹² Tamtéž, č. 47 (20. 10. 1900), s. 3.

7.1.1.8 Slezsko a jazyková nařízení z pohledu 6. ročníku Novin Těšínských

Redakce v průběhu celého ročníku upozorňovala na fakt, že smiřovací konference řešily pouze spory mezi Čechy a Němci, ale na Slovany ve Slezsku se stále zapomínalo. Žádná z předchozích jazykových nařízení nezahrnovala do svých úvah Slezsko, které bylo tradičně považováno za čistě německou oblast, a jeho zástupci nebyli přizváni k žádnému jednání. Podobně k tomuto problému přistupovala i nová Körberova vláda.

V 6. čísle¹¹³ redakce otiskla tři interpelace poslance dr. Františka Slámy, které přednesl poslanecké sněmovně a ve kterých se pokoušel upozornit na nešetření práv českého jazyka na Těšínsku a na zařazení Slezska do jednání o nových jazykových zákonech. Ve své řeči mimo jiné požadoval zavedení českého úřadování v ryze českém frýdeckém soudním okrese, kde se ve styku místních obecních starostů směla používat pouze němčina, kterou ale někteří starostové zcela neovládali. Tímto krokem docházelo k porušení článku XIX. státních zákonů. Poslanec Sláma žádal nápravu. Dalším problémem byl podle něj nedostatek úředníků znalých češtiny. Ve své argumentaci uváděl údaje z posledního sčítání lidu, podle kterého žilo ve frýdeckém okrese 36 899 Čechů a jen 1025 Němců, ale soud i přes jazyková nařízení dopisoval a protokoloval jen německy. Další jeho interpelace se týkala situace ve školství, ale ta je námětem jiné podkapitoly této práce.

Největší pochybení nového kabinetu spatřovaly Noviny Těšínské v nepřizvání Slezska k novému řešení jazykové otázky. Předseda vlády Körber svolal dorozumívací komise, které měly být hned dvě, jedna pro Čechy a druhá pro Moravu, na kterých jednali zástupci obou

---

¹¹³ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 6 (6. 1. 1900), s. 1.

zneprátelených stran o nápravě jazykových křivd. S komisí pro Slezsko se vůbec nepočítalo. Na počátku jednání o česko-německém vyrovnání se císař František Josef I. vyjádřil, „že přeje si, aby práva národa českého byla plně respektována a že nová vláda musí býti úplně nestranná a že bude povinna, všem konati stejnou spravedlnost.“¹¹⁴ Ale již první činy nové vlády monarchova slova popřely. Redakce vyjádřila názor, že ačkoli byl lid slezský z jednání vyloučen, přeje si jeho úspěch, protože po něm by se vláda musela začít zabývat i jazykovými nařízeními pro Slezsko. Podle poslance Hrubého, ale: „My sobě nedovedeme mysleti opravdový smír, když bude Slezsko pomínuto.“¹¹⁵

Körberova vláda plánovala zahrnout Slezsko formálně do dorozumívací konference moravské, které předsedal ministr spravedlnosti baron Spens-Booden. Redakce se v hlavním článku *Poslední pokus*¹¹⁶ zmínila zejména o názorové nejednotnosti uvnitř české delegace na moravské konferenci. Otázka Slezska nebyla konkrétně definována. Nikdo nestanovil odpovídající cíle a požadavky Slezanů, nikdo nevyslovil přesné stanovisko např. k otázce slezského školství a soudnictví, která místní obyvatele trápila nejvíc. List se proto domníval, že vláda nepomýšlí skutečně zapojit Slezsko do jednání na dorozumívací konferenci, v opačném případě by totiž minimálně přizvala znalce slezských poměrů, což ovšem neučinila.

Většina následujících zpráv o průběhu obou smířovacích konferencí a o činnosti říšské rady se omezila pouze na prostá sdělení o vyloučení Slezska z jednání, což sama redakce, jako zástupce českého živlu v tomto kraji, nesla velmi těžce. Měla pocit, že si Slezsko zaslouží být také na pořadu

---

¹¹⁴ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 8 (20. 1. 1900), s. 2.

¹¹⁵ Tamtéž, č. 9 (27. 1. 1900), s. 5.

¹¹⁶ Tamtéž, č. 10 (3. 2. 1900), s. 1.

jednání, protože i zde bylo třeba dosáhnout rovnoprávnosti a to se bez změn v jazykové oblasti neobešlo. Nejvíce nadějí na zlepšení poměrů vyvstalo po rozpuštění říšské rady 7. září 1900. Nastávající volby se staly předmětem mnoha zpráv a spekulací o budoucím vývoji. Nejen český, ale i polský živel v nich spatřoval naději, jak si vydobýt lepší pozice vůči německému obyvatelstvu na Těšínsku.

7.2 Vztahy mezi Čechy a Poláky na Těšínsku

Vztah Poláků a Čechů nebyl zpočátku zdaleka tak napjatý jako vztah našeho národa s Němci. Důvodem byl bezesporu společný slovanský původ, i když cíle a záměry obou národností se značně lišily. Tento fakt se začal výrazněji projevovat koncem 19. století, kdy se zvyšovala nevraživost mezi oběma národy. Stranou nezůstali ani Němci, kteří záměrně štváli polské a české obyvatelstvo proti sobě, aby nad nimi nezískal slovanský živel navrch. Konflikty jmenovaných skupin obyvatelstva se ve Slezsku nejvíce projevíly na Těšínsku, konkrétně v těšínském soudním okrese, ve kterém žil velký počet polského obyvatelstva.

Podle sčítání lidu z roku 1910 žilo na území rakouského Slezska 235 224 Poláků, což činilo asi 31% místní populace. V samotném Těšínsku tvořilo polské obyvatelstvo nadpoloviční většinu, žilo zde 233 850 Poláků, tedy necelých 54% populace. Nejvíce z nich trvale sídlilo v těšínském soudním okrese. Tyto počty ale nemusí být zcela přesné. Na Těšínsku se často zaměňovala příslušnost k národu s používáním obcovacího jazyka. Jazyk byl tedy hlavním kritériem pro sčítání lidu.

Na napjatých vztazích Čechů a Poláků se podepsal také odlišný způsob a cíle bojů za národní rovnoprávnost, který se diferencoval už od revolučního roku 1848. Čeští buditelé tehdy spatřovali největší nebezpečí v procesu germanizace, protože s polonizací neměli žádné zkušenosti. Navíc tradičně přijímali myšlenku slovanské vzájemnosti a posílení českého živlu v kraji Poláky jen vítali. Polští vlastenci horovali pro myšlenku samostatného Polska, a ačkoli v některých otázkách s Čechy spolupracovali, nemínili své původní záměry opustit. Polský živel navíc výrazně posilovali přistěhovalci, především z Haliče, kteří přicházeli za prací v průmyslu a aktivně se zapojovali do národního hnutí.

Dalším kamenem úrazu pro česko-polské vztahy na Těšínsku byl postoj pražských politiků k této tématice. Češi často ustupovali Polákům v naději, že zachovají slovanský ráz kraje, přesně v duchu myšlenky slovanské vzájemnosti, a nevšímali si sílení polských nacionálních tendencí. Na začátku 20. století si už polské národní hnutí dovolovalo velmi ostré výpady na české politiky a český lid na Těšínsku. Nejvýrazněji se vzájemný vztah projevil na konferenci polských novinářů v Zakopaném v roce 1902. Na důležitost polské otázky a národní nebezpečí z polské strany hlasitě upozorňoval slezský bard Petr Bezruč, ale český národ si tuto hrozba nechtěl uvědomovat.

Vztah obou národností se nejmarkantněji projevil v Novinách Těšínských v rubrice *Z Těšína a okolí*. Odběratel se z ní dozvěděl o kladných i záporných akcích Poláků. List v této části také často polemizoval s polským tiskem v kraji, zejména s Gwiazdkou Cieszyńskou a Głosem ludu Śląskiego. Srovnáme-li však polemiky s německou Silesií a s polskými listy, útoky na německé noviny byly mnohem ostřejší a důraznější. Z kritiky na adresu polských periodik byl stále cítit bližší vztah k slovanským spolubojovníkům.

7.2.1 Vznik a vývoj polského národního hnutí na Těšínsku

Počátky národního uvědomění a polského buditelského hnutí jsou kladeny do poloviny 19. století. První snahy o zlepšení poměrů se projeví během revolučního roku 1848 a to zejména v Těšíně, Frýdku, Bohumíně a Bílsku. Polští vlastenci aktivně působili zejména v Těšíně, kde také začal v roce 1848 vycházet první polský časopis v regionu - Tygodnik Cieszyński. Byla zde rovněž založena Polská čítárna.

Po porážce revoluce se situace poněkud zkomplikovala. Tygodnik Cieszyński prodělal změnu v pouhý kulturní věstník a nadále se nemohl věnovat politickým zprávám. Ty mohly vycházet pouze v nově vzniklém polském týdeníku Przegląd wypadków politycznych, který se ale neobešel bez částečné kontroly shora.

Současně s prvními polskými periodiky vznikaly polské spolky, ochotnická divadla a čítárny. O výchovu polských studentů se staralo např. Towarzystwo Pomocy Naukowej, o osvětu zase Towarzystwo Oświaty Ludowej. Z politických spolků se vyvinuly nové politické strany, které hájily polské zájmy. Velkou podporu si vydobylo sociálně demokratické hnutí, kolem časopisu Głos Ludu Śląskiego se sdružovali protičeští národní radikálové a zájmy dělníků hájila Polská strana sociálně demokratická. Koncem 19. století byl tedy polský politický i kulturní život v Těšíně a okolí již plně rozvinutý a dával o sobě vědět. Jeho výraznou podpůrnou složkou se postupně stávali učitelé, kteří působili na žáky nejen přímo ve školách, ale rozvíjeli také bohatou mimoškolní činnost, psali beletrii a básně, připravovali ochotnická představení a od roku 1892 dokonce vydávali svůj časopis Miesięcznik Pedagogiczny.

Pokud ale chtěla polská menšina něčeho na slezském zemském sněmu a v říšské radě skutečně dosáhnout, musela chtít nechtít spolupracovat

s Čechy. České a polské národní hnutí se tedy vzájemně podporovala, ačkoli kromě boje proti německému útlaku neměla nic jiného společného. Díky tomuto faktu mezi nimi často docházelo ke konfliktům, z nichž valná většina se týkala sporu o sféry vlivu např. ve školství. Oficiálně uznávaná hranice vedla zhruba od hory Prašivá až k Orlové a Vrbici, ale Poláci ji někdy nerespektovali a snažili se prosadit polštinu do škol i západně od ní.

Noviny Těšínské se ale stále snažily upozorňovat na nutnost česko-polské shody a dávat najevo své sympatie k polskému národnímu hnutí. Jedním z důkazů je i hlavní článek ve 21. čísle¹¹⁷, který spojil gratulaci k šedesátým narozeninám polského poslance Msgr. Swiezyho s projevem česko-polského bratrství. Zároveň redakce vyjádřila přání, aby si tohoto vztahu byli vědomi také tvůrci Glosu Ludu Ślaskiego, kteří shodu mezi oběma slovanskými národy neustále zlehčovali.

---

¹¹⁷ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 21 (21. 04. 1900), s. 1.

7.2.2. Jazykové spory mezi Čechy a Poláky na Těšínsku a jeho odraz v 6. ročníku Novin Těšínských

V oblasti jazykové v rámci monarchie prosazovali čeští a polští vlastenci a politici společný postup. Stejně jako Češi, i Poláci požadovali začlenění jazykové otázky ve Slezsku do jednání Körberových dorozumívacích konferencí a respektování jazykové zvláštnosti tohoto regionu. Nejvíce jim vadilo používání němčiny pro vnitřní úřadování a chtěli do různých institucí prosadit úředníky znalé řeči místních slovanských skupin. V tomto ohledu si Češi s Poláky rozuměli.

Neshody ale panovaly v otázce jazyků ve školách v jednotlivých obcích kraje. Silné kritice obou stran se nevyhnulo popoľšťování nebo počešťování obecných škol. V tomto ohledu byla situace mezi oběma národy velmi napjatá. V některých obcích přerostl boj o vyučovací jazyk až k nenávisti mezi oběma menšinami.

Jazykové spory mezi Čechy a Poláky se odrazily i v článcích v Novinách Těšínských. Nejčastěji šly tyto problémy ruku v ruce s problémy ve školách nacházejících se v kraji. Redakce informovala o různých bezprávích napáchaných Poláky, kteří se tvářili jako vlastenci, ale list je považoval spíše za odrodilce. Takoví lidé podle Novin Těšínských prosazovali své zájmy naprosto nevhodným způsobem, který nejenže slovanský živel na Těšínsku nepodporoval, ale nahrával jeho úhlavnímu nepříteli podle hesla: *Když se dva hádají, třetí se směje*. Podobné úvahy byly v listu velmi časté. Česká strana projevovala nezřídka snahu vyhovět polským požadavkům a v Novinách Těšínských o tom pravidelně podávala informace, ale za předpokladu, že si sama zachová svou vlastní identitu. Mnozí polští nacionalisté, ale tyto snahy ignorovali, podněcovali vzájemné neshody a dávali tak karty do rukou Němcům žijícím v tomto regionu.

7.3 Otázka školství na Těšínsku

V otázce školství na Těšínsku se odrážely všechny národnostní problémy regionu. Své zájmy se snažili prosadit jak Němci, tak Poláci a Češi, což situaci nesmírně komplikovalo a činilo nepřehlednou. Konflikty mezi národy se lišily v závislosti na stupni vzdělávání a s ohledem na okres, ve kterém se škola nacházela. Školství a učitelstvo napomáhalo šíření osvěty a buditelských myšlenek mezi lidmi, proto všechny tři národy ve Slezsku bojovaly za zřizování škol se svým vyučovacím jazykem. Němci měli svou práci usnadněnou státními zákony, které je upřednostňovali před Slovany, ale Češi a Poláci si zlepšení své pozice museli vynutit důslednou národně-buditelskou prací.

Velkou roli v úpravě školských poměrů na Těšínsku sehráli i kantoři, kteří v mnohých obcích stáli v čele vlasteneckého hnutí. O jejich činnosti a nelehkém údělu se z Novin Těšínských dovídáme mnoho podrobností, ze kterých jasně vyplývá, jak nezastupitelní v tomto ohledu byli. Bohužel se jim nedostalo patřičného ocenění. V čísle 30¹¹⁸ byl publikován článek s názvem *Několik slov pravdy*, jež přinesl kritiku sociálních poměrů kantorů ve Slezsku. Autor nabádal k většímu finančnímu ohodnocení učitelské práce, aby se tak zamezilo úbytku kvalitních a národně uvědomělých učitelů. Mnozí z nich totiž opouštěli své posty, protože odmítali nadále žít v bídě.

V 8. čísle¹¹⁹ se nacházel hlavní článek, jež kritizoval názor, že „*školství a osvěta lidu nemají s politikou nic společného*“¹²⁰. Pravda byla však dle listu někde úplně jinde. I ve školách se odrážela současná politická situace, především problém česko-německého vyrovnání, a učitelé na ni

---

¹¹⁸ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 30 (23. 6. 1900), s. 1.

¹¹⁹ Tamtéž, č. 8 (20. 1. 1900), s. 1-2.

¹²⁰ Tamtéž, s. 1.

museli reagovat. Nemohli jen přijímat a slepě předávat německou kulturu, aniž by se vyhnuli výchově odrodilců. Tento pro národní hnutí naprosto nevhodný způsob vyučování by měl mít své politické následky, se kterými se muselo počítat.

V některých školách došlo k pomalé germanizaci způsobené nezájmem kantorů o národně-osvětovou práci. Jako příklad uváděl list vzdělávací ústavy ve Frýdku a Lískovci. Velký podíl viny nesl také školský úřad slezský, který se podle názoru Novin Těšínských již třicet let snažil poněmčovat školy v tomto regionu. Pokud by tento přístup přetrval, nastala by situace, kdy by české děti neměly přehled o historickém významu zemí Koruny české ani o významných českých politických a kulturních osobnostech.

Na Těšínsku ale stále působili učitelé, kteří si uvědomovali potřebu vlasteneckého působení již od dětství a podle toho také jednali. Razili heslo: „*Koho škola, toho i budoucnost.*“¹²¹ Pro koordinaci jejich úsilí vzniklo v regionu několik organizací, např. Spolek českých učitelů pro Východní Slezsko a Ústřední Matice Školská. I jejich činnost list pravidelně mapoval, otiskoval jejich provolání, záznamy ze schůzí nebo výsledky jejich jednání a práce.

Další z palčivých témat, jimiž se list zabýval, se týkalo Německého učitelského ústavu v Těšíně. V letech 1898 a 1899¹²² v něm studovalo 56 Poláků, 46 Čechů a pouze 46 Němců, ale přesto se slovanští žáci nemohli vzdělávat v národních jazycích. Redakce tedy vznesla dotaz, pro jakou národnost by měl ústav vychovávat a zda si jeho zřizovatel nevšiml převahy

---

¹²¹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 9 (27. 1. 1900), s. 1.

¹²² Tamtéž, č. 7 (13. 1. 1900), s. 5.

slovanských adeptů na kantorské povolání. Vysvětlení očekávala od školského ústavu slezského, který měl tento resort v kompetenci.

Národnostní charakter regionu určoval problémy ve školství, ke kterým zde docházelo. Vzhledem ke značné odlišnosti bojů mezi Čechy a Němci a mezi Čechy a Poláky považují za nutné rozebrat jejich podstatu a odraz v listu zvlášť. Každý z těchto sporů byl ovlivněn jinými faktory, projevil se v různých oblastech různými způsoby. Oba jsou, pravda - poněkud neobjektivně a jednostranně, zachyceny v Novinách Těšínských, které téma školství živě a pravidelně komentovaly.

7.3.1 Problémy mezi Čechy a Němci v oblasti školství

Otázka národní příslušnosti škol v jednotlivých obcích Těšínska vyvolávala ostré konflikty mezi oběma národy a způsobovala mnoho nenávisti mezi obyvateli. Germanizace českých škol trápila řadu vlastenců, protože ohrožovala budoucnost našeho národa, alespoň dle již dříve zmíněného hesla „*Koho škola, toho i budoucnost.*“ Bez českých škol by děti přicházely o znalost české historie a kultury a ztrácely by povědomí o příslušnosti k našemu národu.

Největším problémem byl podle redakce malý počet českých více-
třídních obecních škol a jejich složité financování. Statistiky z roku 1899¹²³
hovořily jasně. Ve Slezsku se dle nich nacházelo 573 obecních škol,
58 z nich založily soukromé osoby či spolky. Jejich národnostní rozložení
bylo následující:

Typ školy	České	Německé
Měšťanské	0	20
Obecné 8 tříd	0	2
Obecné 7 tříd	0	3
Obecné 6 tříd	2 (1 poloněmecká, 1 soukromá)	6
Obecné 5 tříd	10 (4 poloněmecké)	31
Obecné 4 třídy	12 (4 poloněmecké)	20
Obecné 3 třídy	10 (1 poloněmecká)	24

---

¹²³ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 13 (24. 2. 1900), s. 2.

Obecné 2 třídy	48 (4 poloněmecké)	50
Obecné 1 třída	62 (7 poloněmeckých)	106

Z předchozí tabulky vyplývá, že obecné školy, ve kterých se vyučovalo česky, tvořily jen malé procento z celkového počtu výchovně-vzdělávacích ústavů. Většinou se jednalo o obecné školy nižších stupňů. Jediná šestitřídní čistě česká škola nebyla státní, ale měla soukromý charakter. Část ostatních českých škol se navíc dělila na český a německý úsek a nezachovala si čistě český charakter. Z hlediska územního rozdělení si české školy prosadily pouze tyto okresy: bílovský, fryštátský, těšínský a opavský.

Poměr českých a německých měšťanských škol byl ještě hrozivější. Ve Slezsku se nenacházela jediná čistě česká státní škola měšťanská. Ač se u školského ústavu slezského množily žádosti o zřízení českých škol tohoto typu, často se dočkaly jen zamítnutí a situace se nijak nezměnila. S otevíráním německých škol podobné potíže nebyly. List v této souvislosti uvedl příklad z Polské Ostravy¹²⁴, kde se místní domáhali vytvoření české měšťanské školy a dokonce ani nepožadovali zemskou dotaci, a přesto u školského ústavu slezského neuspěli.

Podobně neutěšené poměry panovaly i v oblasti vyšších škol. Ve Slezsku existovaly dvě české pokračovací (průmyslové) školy, vedle nich ale čtrnáct německých. Česká gymnázia si prosadilo Opavsko, na Těšínsku je mohli studenti navštěvovat jen v moravských enklávách: Moravské Ostravě a Místku. Na gymnáziu ve Frýdku, které leželo v čistě českém kraji, se

---

¹²⁴ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 9 (27. 1. 1900), s. 1.

dokonce žádný posluchač ani česky neučil. Celkově lze říci, že na jednoho českého gymnazistu připadlo třiadvacet německých.¹²⁵

Někdy bylo rovněž nutné trochu popostrčit rodiče, aby svým přístupem nepodporovali německé ústavy. V článku *Slovo před začátkem školního roku*¹²⁶, který byl určen čtenářům ve Frýdku i Místku, list nabádal české rodiče v těchto obcích, aby vždy pro své děti vybírali jen české školy. Některé matky tvrdily, že naše ústavy v obci nejsou nebo nedostačují, a proto jsou nuceny poslat své potomky do německých, ale takový přístup jen podkopával vlastenecké hnutí a napomáhal germanizaci kraje. Z jejich dětí se stávali odrodilci, kteří nectili důležitou zásadu: „*Cti také mluvu mateřskou, cti a miluj vše, co od otce tvého i matky tvé!*“¹²⁷ Výchova odrodilců podle redakce spadala do sféry nejhorších činů proti vlastnímu národu a nebylo možné ji pardonovat.

Konflikty mezi oběma národy v oblasti školství zachytily rovněž krátké zprávy v rubrice *Frýdecko-Místecký věstník*, které informovaly o chování žáků českých a německých škol ve Frýdku a Místku. Terčem útoků listu se stali studenti německé školy ve Frýdku. Kritiky se dočkalo zejména jejich chování mimo ústav. Podle listu ničili ploty, plivali na zem a nedodržovali základní pravidla slušného chování. Jedna ze zpráv¹²⁸ popsala událost, ke které došlo 8. ledna 1900 o výročním trhu. Skupinka studentů německé školy „pod sovou“ ve Frýdku slovně napadla ženu pana řídícího, protože si povídala se sousedem česky. Nejdříve ji uráželi německými nadávkami a nakonec do ní dokonce vrazili - vše se událo za bílého dne.

---

¹²⁵ Tamtéž, č. 15 (10. 3. 1900), s. 2.

¹²⁶ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 39 (25. 8. 1900), s. 1.

¹²⁷ Tamtéž, č. 39 (25. 8. 1900), s. 1.

¹²⁸ Tamtéž, č. 7 (13. 1. 1900), s. 4.

Redakce se pozastavila nad tím, že si takové chování žáci dovolili všem na očích.

Ve Frýdku byla zřízena soukromá česká škola, která měla sloužit jako protiváha ústavu německého. Proti jejímu otevření byli podle listu¹²⁹ jen národní odpůrci a židé, kteří preferovali německou školu. České děti se pak dle jejího názoru nenaučily pořádně česky ani pořádně německy, v životě to daleko nedotáhly a stát je mohl snáze ovládat. List nezpochybňoval nutnost znalosti němčiny pro život v monarchii, ale zároveň poukazoval na fakt, že nejdřív je třeba znát vlastní řeč a jejím prostřednictvím se pak učit cizí jazyk. Teprve poté mohou být znalosti komplexní a využitelné v praxi.

V Místku fungovala česká škola a dokonce i české gymnázium, proto z něj přicházely spíše optimistické a pochvalné zprávy. Ve Frýdku existovala státní německá škola, které se běžně říkalo „pod sovou“ podle výzdoby její budovy¹³⁰, a česká soukromá škola, na jejíž chod museli vlastenci pravidelně přispívat. Fakt, že tak v hojné míře činili, dokládá závěr rubriky *Frýdecko-Místecký věstník*, který přinášel výčet všech občanů, jež přispěli na české gymnázium v Místku a na českou soukromou školu ve Frýdku.

Školství na Těšínsku silně trpělo národnostními třenicemi mezi Čechy a Němci a mnohdy se stávalo účinnou zbraní v jejich vzájemném boji. Tuto oblast tedy nemohly Noviny Těšínské pominout, a proto se staly cenným zdrojem informací o dobových poměrech.

---

¹²⁹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 4 (23. 12. 1899), s. 4.

¹³⁰ Dnes v této budově sídlí soukromé gymnázium, ale lidové označení „pod sovou“ jí zůstalo.

7.3.2 Konflikty mezi Čechy a Poláky v oblasti školství

Vztah Čechů a Poláků neprobíhal vždy ideálně, přestože si oba národy byly vědomy společného slovanského původu. Jejich cíle a postupy se však neztotožňovaly. Polské vlastenecké hnutí ve sledované oblasti výrazně přerůstalo co do síly i míry rozšíření český národně-buditelský boj. Jeho přednosti se projevily i v oblasti školství. Poláci důsledně hájili své zájmy i na úkor svých slovanských bratrů, vyostřovali tak vzájemný vztah a hatili spolupráci mezi oběma národy. Na přelomu 19. a 20. století rozdělovaly oboustranné neshody pomalu ale jistě společný postup a byly základem pozdějšího boje Poláků za samostatnost a připojení k nově vznikajícímu polskému státu.

Charakter těchto konfliktů v oblasti školství byl zcela odlišný od sporů mezi Čechy a Němci v této sféře. V základních otázkách se oba slovanské národy shodovaly a prosazovaly podobný postup proti společnému nepříteli. Češi i Poláci požadovali zavádění národního jazyka do výchovně-vzdělávacího procesu i ve vyšších třídách, domáhali se zřízení českých, resp. polských škol v jednotlivých obcích a revize středního školství v regionu. Na druhou stranu nehodlala ani jedna strana příliš ustupovat druhé a také to dávala jasně najevo. Poláci byli podle redakce v tomto směru ostřejší a důslednější. Češi stále nehodlali opustit myšlenku slovanské vzájemnosti a spolupráce.

Spory mezi Čechy a Poláky nejlépe zachytila rubrika *Z Těšína a okolí*, protože mapovala dění v těšínském soudním okrese, kde žila velmi početná polská národní skupina. Většina zpráv se týkala sporů o charakter škol v konkrétních obcích v dané oblasti, nejvíce jich pocházelo z Doubravy či z Lazů. Redakce nekritizovala polský národ jako takový, ale postup některých polských odrodilců, kteří svým jednáním neprospívali svému lidu,

ale usnadňovali poněmčení oblasti a nahrávali tímto způsobem úhlavnímu nepříteli. Nejednalo se tedy o čistě česko-polské spory, ale o mnohem komplexnější a hlubší problém, jež vycházel ze složitého národnostního složení obyvatelstva na Těšínsku.

Jako typický příklad těchto národních třenic lze uvést obecnou školu v Doubravě, jejíž potíže list několikrát neopomněl komentovat. Jádrem problému tvořil spor o vyučovací jazyk v nejnižších třídách. Již od prvního čísla¹³¹ se v listu řešilo počínání místního polského obyvatelstva, které brojilo proti tamní české škole - mezi jeho požadavky náleželo i zřízení německé školy, která by ale vedla ke germanizaci místních dětí. Zemská školní rada se do sporu zapojila tím, že vydala nařízení, podle kterého se učitelem v této škole mohl stát jen adept se způsobilostí pro německé školy.¹³²

Postupem času se situace mezi slovanskými obyvateli obce nadále vyhrocovala. Polské noviny¹³³ se do sporu zapojily také tvrzením, že v obci nežije česká národní skupina a česká škola je tedy zbytečná. Na to ovšem reagovaly Noviny Těšínské¹³⁴ zprávou o petici místní české populace. Jak bylo uvedeno, 106 českých rodičů podalo 4. ledna 1900 protest za svých 224 dětí k c. a k. zemské školní radě v Opavě, že čeští žáci v obci žijí a proto by se měla česká škola zachovat i nadále. Češi nesouhlasili s požadavkem Poláků o rozdělení vyučování v 1. a 2. třídě na půldne české a půldne polské, vedené však jedinou pedagogickou silou. Jako jediné možné řešení navrhli rozdělení školy na českou a polskou část. Pokud s tím Poláci nebudou souhlasit, podají dle listu jasný důkaz o svém proněmeckém smýšlení.

---

¹³¹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 1 (2. 12. 1899), s. 4.

¹³² Tamtéž, č. 4 (23. 12. 1899), s. 5.

¹³³ Zejména Głos Ludu Śląskiego.

¹³⁴ Noviny Těšínské 6, č. 4 (23. 12. 1899), s. 5.

Výsledek tohoto sporu Čechy příliš nepotěšil. Místní obecní výbor se usnesl, aby v 1., 2. a 3. třídě byly zřízeny české a polské paralelky a od 4. do 8. třídy se vyučovalo pouze německy. Noviny Těšínské¹³⁵ argumentovaly tím, že za pouhé tři roky nemá žák šanci kvalitně zvládnout základy mateřského jazyka, rozhodnutí obecního výboru tím však nezměnily.

List¹³⁶ také informoval o podobných problémech v obecní škole v Michálkovicích. V roce 1872 byla v této obci založena česká jednotřídní závodní škola, která byla později rozšířena na obecnou pětitřídku. Problém nastal v roce 1894, kdy do oblasti přišli představitelé židovské národní skupiny s 35 dětmi a požadovali, aby se ve 4. a 5. třídě vyučovalo německy. Český učitel Sládeček proti tomu ostře protestoval a změny nepovolil. Němci si proto v roce 1896 založili vlastní školu, na kterou přestoupila i velká část polských dětí. Noviny Těšínské touto zprávou dokládaly své tvrzení, že Poláci svým jednáním napomáhali poněmčení obcí a zrazovali počínání Čechů.

Posledním příkladem česko-polských sporů v oblasti vzdělávání byla situace v Lazech¹³⁷. Místní české obyvatelstvo muselo posílat své děti do menších českých škol v okolí, protože v obci fungoval pouze ústav polský. Dne 14. února 1899 žádali Češi obecní výbor o zřízení české školy vedle již existující polské. Jejich prosba byla ale zamítnuta, ačkoliv jako řádní občané platili chod polského ústavu. List proto nabádal slovanské bratry, aby nebránili českým zájmům a jednali v souladu se zásadami slovanské vzájemnosti.

---

¹³⁵ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 14 (3. 3. 1900), s. 1.

¹³⁶ Tamtéž, s. 1.

¹³⁷ Tamtéž, č. 50 (10. 11. 1900), s. 1.

Předchozí příklady dokreslují složitost národnostních a výchovně-vzdělávacích poměrů na Těšínsku. Český národ si musel tvrdě hájit své pozice ve školách, aby se jejich potomci mohli systematicky vzdělávat v mateřském jazyce a aby si jej skutečně osvojili.

7. 4 Vztah Čechů a židů na Těšínsku

Na počátku 19. století se i v rámci židovské populace rozvíjel nacionalismus. V důsledku tohoto procesu se obyvatelstvo této konfese rozdělilo do dvou odlišně orientovaných skupin. Příznivci asimilace upřednostňovali sblížení s českou, ale zejména německou kulturou. Stávali se z nich Němci či Češi izraelského vyznání. Sionisté zdůrazňovali národní a kulturní svébytnost svého národa a toužili po návratu do pravlasti. Oba proudy zakládaly své spolky – sionistické, česko-židovské a německo-židovské. Na Těšínsku se židé hlásili většinou k německé kultuře, navštěvovali německé školy a hlásili se k německé obcovací řeči.

Po revoluci v roce 1848 získali židé svobodu pohybu, usidlování a sňatků. Roku 1867 byly tyto změny potvrzeny ústavou a židé si tak vydobyli stejná práva jako ostatní obyvatelé monarchie. Mohli se stěhovat do dříve zakázaných oblastí a počet židovských náboženských obcí stoupal. Roku 1890 proto musel být vydán zákon, který korigoval jejich vznik a fungování.

V druhé polovině 19. století rostl počet židovského obyvatelstva i na Těšínsku. Vzhledem k jejich časté příslušnosti k německé kultuře je místní česká populace považovala za konkurenci a chovala se k nim stejně nepřátelsky jako ke skutečným Němcům. Antisemitismus na Těšínsku se rodil nejen kvůli židovské přichylnosti k Němcům, ale zejména kvůli závisti, kterou místní pociťovali vůči Židům. Ti totiž často dosahovali výrazných úspěchů na poli obchodu a podnikání a místní lidé těžce nesli rozšiřování jejich majetku na úkor českých podnikatelů.

Z hlediska sčítání lidu byla situace v regionu následující: podle statistik z roku 1910 žilo v celém Rakouském Slezsku 1,8% židů. Tento údaj ale vycházel ze zkoumání nikoli národnostního, nýbrž náboženského složení

obyvatelstva. Z těchto údajů se také dozvídáme, že na Opavsku byl počet židů menší než na Těšínsku, kde tvořili asi 2,5% celkové populace. Opět ale musíme konstatovat, že toto číslo zachycuje pouze náboženskou situaci, nepočítalo tedy s těmi, kteří se nepřihlásili k izraelskému vyznání, ale jejich původ byl židovský.

Jako příklad uveďme obec Frýdek¹³⁸. První zmínka o židovském obyvatelstvu pochází z roku 1636, ale jejich hlavní příliv se udál až po reformách z roku 1848. Usazovali se především ve větších městech a rozvíjejících se průmyslových a obchodních centrech. Mezi taková místa patřil i Frýdek. Podle údajů z roku 1880 tvořila židovská populace celá 4% z celkového počtu 5 912 obyvatel města. V roce 1863 zde byl založen Židovský náboženský spolek pro Frýdek, Místek a Koloredov se sídlem ve Frýdku. V roce 1890 se zdejší komunita osamostatnila od rabinátu v Těšíně, protože díky novému zákonu byla zřízena samostatná židovská náboženská obec Frýdek-Místek pro soudní okresy Frýdek a Místek. V obci vznikla také synagoga (1865) a židovský hřbitov (1882).

---

¹³⁸ Juřák, P.: *Pamětihodnosti města Frýdku-Místku*, Frýdek-Místek 2002, s. 16.

7. 4. 1 Reakce Novin Těšínských na česko-židovskou problematiku

Židovská tematika se v průběhu vydávání šestého ročníku Novin Těšínských objevila v řadě čísel i rubrik. Úzce souvisela s hospodářskou situací na Těšínsku. Mnozí přispěvatelé komentovali židovský smysl pro obchod a podnikání a srovnávali ho s činy českých podnikatelů, zamýšleli se také nad podstatou antisemitismu nejen ve Slezsku, ale v celých zemích Koruny české.

Podstata antisemitismu byla řešena zejména v rubrice *Hlavní články*. V 5. čísle¹³⁹ se objevila ostrá kritika židovstva z pera Š. B., v níž autor nazval židy „*našimi zuřivými a národními odpůrci*“¹⁴⁰. Ve svém článku nastínil povahu této menšiny. Tvrdil, že židé neradi pracují, myslí jen a jen na sebe a komplikují život slovanskému obyvatelstvu. V jejich rukou se prý nacházela většina obchodů, kořalen a hostinců na Moravě, ve Slezsku a v Polsku. Š. B. upozornil na nutnost větší iniciativy Čechů, kteří by měli získat do svých rukou většinu průmyslu. Pouze důsledným prosazováním hesla *Svůj k svému* by mohli Češi nad zmíněnou menšinou zvítězit.

V 7. čísle¹⁴¹ na tento článek reagoval M. Mal., který důvody antisemitismu na Těšínsku doplnil. Podle něj tento fenomén nepramenil z nenávisti k židovskému náboženství, které bylo již dříve oficiálně povoleno, ale z toho, že si židé trvale neuvědomují zvláštnost svého postavení v našich zemích. Místní obyvatelstvo je přijalo do svých obcí a podle toho by se měli chovat. Za hlavní důvod antisemitismu považoval autor fakt, že si židé zvolili němčinu jako obcovací jazyk a politicky se postavili za německý národ.

---

¹³⁹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 5 (30. 12. 1899), s. 1.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 1.

¹⁴¹ Tamtéž, č. 7 (13. 1. 1900), s. 1.

Uvědomělý obchodnický duch židů popsal autor používající šifry -ž- v hlavním článku 22. čísla¹⁴². Židé podle něj pamatují na obchod, i když se baví. Neustále totiž přemýšlejí, jak co nejvíce a co nejsnadněji rozšířit svůj majetek. Proto autor ve svém článku nabádal spoluobčany, aby přestali chrlit nadávky na židovské obyvatelstvo, ale začali se chovat stejně jako ono. Vycházel totiž ve své vizi z hesla: „*Kdo má peníze, má i moc.*“¹⁴³

Také rubrika *Besídka* obsahovala protižidovské narážky, zejména v dialozích Náhlého s Povolným. Tyto dvě místní postavičky z Frýdku se pravidelně objevovaly v článcích nazvaných *Rozmluva Náhlého s Povolným* a osobitě komentovaly problémy ve Frýdku a okolí. V čísle 8 kritizovali oba pánové návštěvu jejich známého v židovském hostinci.¹⁴⁴ Nejenže musel zaplatit nehoráznou sumu za oběd a trochu vína, ale po svých protestech byl z podniku veřejně vykázán. Povolný si neodpustil výtku, že onen dotyčný neměl čekat nic jiného, když šel do židovského podniku, přestože se ve Frýdku nacházelo dost křesťanských hostinců.

V podobném duchu se nesla i *Rozmluva Náhlého s Povolným* v čísle 10¹⁴⁵, kde si vzali na mušku židovský podíl na bídě v regionu. Před rokem 1851 nežil dle Náhlého ve Frýdku ani jeden žid, a místní prospívali. S přílivem židovského obyvatelstva ale přišla i bída. Ačkoli původně neměli velké bohatství, vrhli se s vervou do podnikání, zakládali kořalny a hostince a lákali poctivé křesťany k návštěvě. Ti se nenechali dlouho přemlouvat, uvykli si do podobných podniků docházet a utrácet v nich své jmění. Židé proto bohatli na úkor slovanského obyvatelstva.

---

¹⁴² Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 22 (28. 4. 1900), s. 1.

¹⁴³ Tamtéž, s. 1.

¹⁴⁴ Tamtéž, č. 8 (20. 1. 1900), s. 2.

¹⁴⁵ Tamtéž, č. 10 (3. 2. 1900), s. 2.

Rubrika *Drobné zprávy* se zase zabývala tzv. hilsneriádou, tedy soudním procesem s židem Leopoldem Hilsnerem, který v zemích Koruny české rozpoutal velkou vlnu antisemitismu. Na rozdíl od předchozích příspěvků si komentář o této události udržel jistou míru objektivitu. Nejednalo se o přímé útoky na tuto uvedenou menšinu, ale spíše o přiblížení dané tematiky českým obyvatelům Těšínska.

Občasné zmínky o této problematice se objevily i v oddílech listu: *Frýdecko-Místecký věstník*, *Z Těšína a okolí* a *Původní dopisy*. Jednalo se zejména o narážky na alkoholismus, který židé provozováním kořalen a hostinců podporují, o kritiku cen zboží nebo o naříkání nad faktem, že zakázku dostal židovský a ne český průmyslník. Jádrem problému však nebyl židovský úspěch, ale již dříve zmíněný příklon židů k německé kultuře, národu a řeči.

7.5 Stav hospodářství na Těšínsku

Těšínsko se na přelomu 19. a 20. století potýkalo s mnoha hospodářskými problémy, které pramenily nejen ze značného a rychlého průmyslového rozvoje, ale také z národnostního složení obyvatelstva. Díky připojení Haliče v roce 1772 byl region spojen se zbytkem monarchie císařskou cestou, která vedla z nově přiřčeného území přes Bílsko, Bohumín, Frýdek a Nový Jičín až do Hranic. Stavba zmíněné komunikace také způsobila rozsáhlé přistěhovalectví ze zaostalejších oblastí, zejména z již zmíněného Haliče. Těšínsko přestalo být opomíjeným a izolovaným regionem a získalo značný pracovní potenciál. Většina imigrantů doufala, že naleznou zdroj obživy v některém z průmyslových odvětví.

Těšínsko se díky jmenovaným změnám stalo jedním z nejlidnatějších a nejprůmyslovějších regionů habsburské monarchie, což ovlivnilo jeho další vývoj. Z převážně zemědělského kraje byl přeměněn na oblast s významnými průmyslovými možnostmi, zejména v oblasti hornictví. Výrazně k tomu přispělo zahájení těžby černého uhlí v ostravsko-karvinském uhelném revíru.

Hospodářský význam Těšínska podtrhla také průmyslová revoluce. Byla vybudována řada železničních tratí, které napomohly dalšímu rozvoji – např. přípojka k Ferdinandově severní dráze ze Svinova a Opavy vybudovaná v roce 1855. V letech 1869- 1871 byla zprovozněna Košicko-bohumínská dráha a roku 1863 vláda schválila výstavbu Báňské dráhy, která spojovala všechny doly v okolí Karviné a Ostravy. V samotném Těšíně byly zavedeny tramvaje. Zaměstnanost v kraji stoupla na trojnásobek a těžba v dolech na sedminásobek oproti stavu v 70. letech 19. století. Jen samotná produkce Třineckých železáren tvořila 7% produkce celého Rakouska-Uherska.

Národnostní složení kraje se značně odrazilo i v oblasti hospodářství. Češi se stavěli do opozice proti německým a židovským obchodníkům

a podnikatelům. V kraji vznikaly různé spolky a jednoty pro povzbuzení českého průmyslu a obchodu na Těšínsku, které měly silně vlastenecký charakter. Hlavní snahou Čechů v regionu bylo získání převahy ve vlastnictví podniků. Vlastenci se řídili zásadou, že ten, kdo má moc, má i peníze a snažili se tímto způsobem redukovat vliv německého národa na chod a orientaci jednotlivých soudních okresů Těšínska.

7.5.1 Hlavní hospodářské problémy Těšínska zachycené v průběhu 6. ročníku Novin Těšínských

V průběhu šestého ročníku se v Novinách Těšínských objevilo hned několik palčivých hospodářských témat. Projednávala se především velká hornická stávka v ostravsko-karvinském uhelném revíru, tkalcovská výstava pořádaná českými řemeslníky ve Vyšních Lhotách nebo činnost různých hospodářských vlasteneckých spolků (organizace národního dělnictva v Místku, Svépomoc, Společenstvo živností, Okresní hospodářský spolek frýdecký, apod.).

Ve více než polovině čísel tohoto ročníku nalezneme rubriku *Hospodářská besídka*, která přinášela informace o přednáškách pořádaných pro rolníky, o kvalitě krmiva, změnách cen různých plodin nebo o hrozících nemocích dobytka. Čas od času v ní čtenáři mohli získat cenné rady týkající se především zemědělství.

Velká část článků nabádala odběratele listu k uvědomělému vlasteneckému úsilí v oblasti hospodářství. Podle jejich autorů jen svědomitá a pilná práce přinese nejen finanční ale i národní plody. List požadoval zakládání národních podniků, ve kterých se budou sdružovat vlastenci a společnou prací porazí německý živel na Těšínsku. Polské podniky nepředstavovaly pro národní buditele žádný velký problém. Mnohem větší nebezpečí spatřovali v německých a židovských závodech.

Hlavní pozornost listu byla zaměřena na vlastenecko-hospodářské akce v rámci regionu. Přední místo mezi nimi zaujímala Výstava tkalců podbeskydských pořádaná ve Vyšních Lhotách od neděle 12. srpna do začátku září 1900. Již dlouho před jejím začátkem list přinášel informace o průběhu příprav a svolání poslance Věnceslava Hrubého, aby český lid hojně navštěvoval tento svátek českého řemesla. V čísle 37 redakce otiskla

rozsáhlou pozvánku týkající se této akce.¹⁴⁶ Všichni čtenáři měli být „*účastní této slavnosti práce*“¹⁴⁷. Na výstavě si lidé mohli prohlédnout moderní tkalcovské stroje, které byly běžně používány a dokazovaly technickou vyspělost podhorských obcí. V následujícím čísle¹⁴⁸ list podal podrobný popis zahájení výstavy včetně rekapitulace všech proslovů, které pronesly významné osobnosti kraje – př. poslanec Věnceslav Hrubý, předseda výstavního výboru Antonín Landsfeld nebo starosta pořádající obce František Rusina. Různé kratší či delší informace z průběhu expozice zpestřovaly každé následující číslo až do 42¹⁴⁹. V něm noviny otiskly závěrečné zhodnocení akce, ocenily její přínos pro české řemeslníky v Podbeskydí a zveřejnily také seznam oceněných.

List mapoval rovněž situaci v ostravsko-karvinské uhelné pánvi, kde nespokojení horníci uspořádali mohutnou, nicméně ne zcela úspěšnou stávku. Nebyla jí sice věnována tak velká pozornost, ale přesto ji nelze opominout. Hornictvo v celém Předlitavsku se bouřilo a žádalo zvýšení mezd a zkrácení pracovní doby. Na Ostravsku, Kladensku a Sokolovsku stávka začala mezi 13. a 22. lednem 1900 a skončila 3. března. Počet stávkujících se odhadoval na 90 000. I přes celkový neúspěch byla uzákoněna alespoň devítihodinová pracovní doba.

Ve sledovaném regionu započala stávka zastavením prací na jámách Karolina a Šalamoun v Moravské Ostravě. V dolech na Ostravsku stávkovalo

---

¹⁴⁶ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 8 (20. 1. 1900), s. 2.

¹⁴⁷ Tamtéž, č. 37 (11. 8. 1900), s. 1.

¹⁴⁸ Tamtéž, č. 38 (18. 8. 1900), s. 2.

¹⁴⁹ Tamtéž, č. 42 (15. 9. 1900), s. 2.

asi 33 tisíc horníků¹⁵⁰. Řada z nich byla nakonec propuštěna ze zaměstnání, 187 pracovníků bylo dokonce odsouzeno k různým trestům.

Čtenáři mohli sledovat její průběh díky krátkým zprávám uveřejňovaným v rubrice *Drobné zprávy*. První informace se objevily v sedmém čísle¹⁵¹. List vyjádřil podporu českého obyvatelstva stávkujícím horníkům, kteří byli do stávky vehnání hanebným chováním majitelů dolů. V 18. čísle¹⁵² se čtenáři dozvěděli, že stávka byla ukončena, až na malé výjimky¹⁵³, v březnu 1900. Horníci však svým bojem nedosáhli výrazného zlepšení poměrů. Příznačné je, že list obvinil z neúspěchu neschopné sociálně-demokratické vůdce.

---

¹⁵⁰ Žáček, R.: *Dějiny Slezska v datech*, Praha 2004, s. 292.

¹⁵¹ Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 7 (13. 1. 1900), s. 6.

¹⁵² Tamtéž, č. 18 (31. 3. 1900), s. 5.

¹⁵³ Na vítkovických dolech Rotchilda a Guttmana stávkoval malý počet horníků déle.

8. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se věnovala výběrové analýze šestého ročníku Novin Těšínských z přelomu let 1899 a 1900 a snaže pochopit specifika Těšínska ve sledované epoše. Největší pozornost tvůrců listu se zaměřovala na několik klíčových témat – vztah Čechů s Němci, Poláky a Židy. Vzájemné soužití těchto národních skupin se odráželo v různých oblastech každodenního života, prostupovalo všemi rubrikami listu a ovlivňovalo také inzerci.

Velká část zpráv pojednávala o nešetření práv českého jazyka v rakouské monarchii. Nejenže list mapoval jednání o nových úpravách jazykových nařízení, ale zaměřoval se také na neustálé opomíjení Slezska při těchto rokováních a upozorňoval na střetávání ne dvou, ale rovnou tří jazyků na Těšínsku. Problém jazykových nařízení tematicky souvisel se zvraty na politické scéně, které tvůrci listu taktéž komentovali. Jednalo se především o pád vlád Manfreda Clary-Aldringena a rytíře Heinricha von Wittka a ustavení nového kabinetu Ernesta von Körbera.

Podstatný oddíl příspěvků sledoval poměry ve školství na Těšínsku, které se stalo nástrojem boje za národní svébytnost. Noviny Těšínské komentovaly nejen stav českého školství, ale také klady či zápory spolupůsobení německé a polské národní skupiny v této oblasti. Zabývaly se rovněž finančním ohodnocením práce kantorů, kteří často stáli v čele národně-buditelské práce, a přesto se nikdy nedočkali patřičného peněžního ocenění, často se museli potýkat s bídou a své povolání raději opouštěli.

Tvůrci neopomíjeli také oblast hospodářství. V centru jejich zájmu se opětovně ocital rychlý průmyslový rozvoj kraje, hlavně jeho přínos, ale nevyhýbali se také značným problémům, které s ním nezbytně souvisely. I v této oblasti vyplouvaly na povrch národnostní konflikty.

List se ovšem nezabýval pouze situací na Těšínsku, věnoval se rovněž událostem v celém Rakousku-Uhersku, v Evropě i Africe, Americe a Asii. V rámci zpráv z monarchie se často setkáváme s polemikou o postavení českého království ve státě. Příspěvky celoevropské zase komentují problémy malých a utiskovaných národů. Podporují - např. urputný boj Búrů proti Angličanům v Jižní Africe.

Práce s Novinami Těšínskými byla velmi zajímavá, zejména srovnání pohledu současné historické vědy na události, jež byly pro tvůrce listu každodenní realitou. Podobně poutavé bylo mapování složité národnostní, hospodářské, sociální, jazykové a politické situace regionu na přelomu 19. a 20. století.

9. Resumé

9.1 Resumé

Ve své diplomové práci jsem se zabývala výběrovou analýzou šestého ročníku *Novin Těšínských*, který vycházel od prosince 1899 do konce listopadu 1900 a jeho reflektováním dobových událostí a vztahů na Těšínsku i mimo něj. Jádrem mé práce je vztah tří národních skupin žijících ve sledovaném regionu – Čechů, Poláků a Němců (jedna z kapitol mé práce se zabývá rovněž židovskou náboženskou skupinou a vztahem místních obyvatel k ní).

Vzájemné rozpory mezi uvedenými národními skupinami se projevíly ve všech oblastech každodenního života – ve školství, hospodářství, jazykových otázkách, politice, ve vztahu k monarchii i k dění ve světě. Boj Čechů za svá práva prostupoval všemi rubrikami i velkou částí příspěvků.

Těšínsko bylo součástí jedné ze zemí Koruny české – Slezska, přesto se list neomezoval pouze na události pocházející z této korunní země, ale lze se setkat nejen s informacemi z celého území českého království, ale také se zprávami z Rakouska-Uherska nebo ze světa. Prostudování šestého ročníku *Novin Těšínských* vede k vytvoření ucelené představy o vnímání situace na Těšínsku i mimo něj na přelomu 19. a 20. století tak, jak ji chápali tvůrci *Novin Těšínských* i obyvatelé tohoto regionu.

Noviny *Těšínské* jsou jedním z hlavních cenných zdrojů informací o sledovaném regionu a jeho postavení v rámci monarchie.

9.2 Resumé in english

In my dissertation I focused on the sample analysis of the sixth year of the edition of the *Noviny Těšínské* (the Newspaper of Tesin) which had been published from December 1899 to the end of November 1900 and how the newspaper reflected events and relationships not only in the region of Tesin, but also outside of it. The core of my dissertation are relationships among three national communities living together in the region at that time- the Czechs, Poles and Germans (one of the chapters also monitors the Jewish religion community and the local people's attitude to it).

Reciprocal conflicts among the above mentioned national communities appeared in all areas of everyday life – in education, economy, language, matters, politics, in the relationship to the monarchy and also to events happening in the world.

The region of the Tesin was a part of one of the Crown lands – Silesia. In spite of that fact the newspaper wasn't restricted only to the events from this Crown land but also the information from other territory of the Czech Crown kingdom, news from the Austrian-Hungary Empire and even from all the world can be met there. Reading up the sixth year of the *Noviny Těšínské* edition leads to the formation of a compacted idea how the newspaper's authors and all population in this region perceived the situation not only in their region.

Noviny Těšínské (the newspaper of Tesin) is one of the main sources of the information on the watched region and its position in the framework of the monarchy.

10. Seznam použité literatury

1. Primární literatura:

Noviny Těšínské 6, 1899- 1900, č. 1-52.

2. Nejdůležitější články 6. ročníku:

České školství ve Slezsku na sklonku století, č. 14 (3. 3. 1900).

Čtyři interpelace, č. 4 (23. 12. 1899).

K poměrům českopolským, č. 19 (7. 4. 1900).

K poměrům slezským, č. 32 (7. 7. 1900).

Několik slov pravdy, č. 30 (23. 6. 1900).

Některé příčiny bídy mezi rolníky, č. 29 (16. 6. 1900).

Orlová, Doubrava, Lazy atd., č. 36 (4. 8. 1900).

Pod praporem shody českopolské, č. 21 (21. 4. 1900).

Poslední pokus, č. 10 (3. 2. 1900).

Před zahájením výstavy, č. 37 (11. 8. 1900).

Reforma školská, č. 24 (12. 5. 1900).

Slovo před zahájením školního roku, č. 39 (25. 8. 1900).

Smiřování, č. 5 (30. 12. 1899).

Škola a politika, č. 8 (20. 1. 1900).

Školské poměry v Lazech, č. 50 (10. 11. 1900).

Volby do říšské rady, č. 43 (22. 9. 1900).

Výstava tkalcovská ve Vyšních Lhotách, č. 40 (1. 9. 1900).

Z našeho národního hospodářství, č. 22 (28. 4. 1900).

Židé a Slované, č. 5 (30. 12. 1900).

3. Sekundární literatura:

Bělina, P., Kaše, J., Kučera, J. P.: *České země v evropských dějinách, III.díl*, Praha 2006.

Branná, D., Zahradník, S.: *Tisk na Těšínsku 1848-1998*, Český Těšín 1998.

Hlavačka, M., Pečenka, M.: *Trojspolek, německá, rakousko-uherská a italská zahraniční politika před první světovou válkou*, Praha 1999.

Chromcová, G.: *Noviny Těšínské (K 110. výročí založení.)*, Český Těšín 2004.

Juřák, P.: *Pamětihodnosti města Frýdku-Místku*, Frýdek-Místek 2002.

Kol. autorů: *Dějiny zemí Koruny české*, Praha 2003.

Urban, O.: *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha 1991.

Žáček, R.: *Dějiny Slezska v datech*, Praha 2004.

11. Příloha

11.1 Seznam vyobrazení

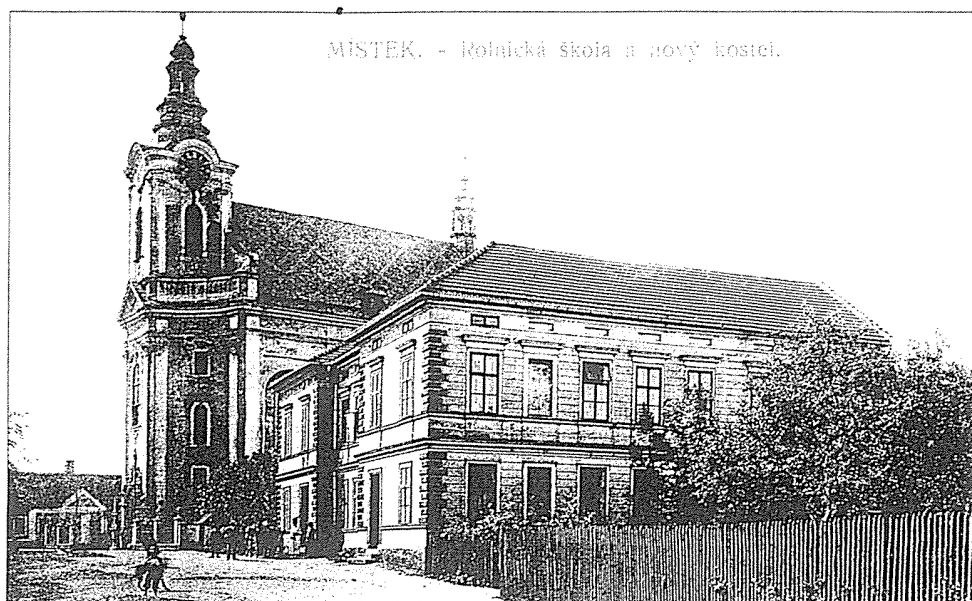
1. Nejstarší česká odborná škola v kraji. Vznikla v Místku v roce 1880. Na obrázku zachycena v roce 1908.
2. Současný vzhled nejstarší české odborné školy v Místku.
3. C. K. okresní soud a německá měšťanská škola ve Frýdku. Vyučování v ní bylo zahájeno 15. září 1889. Na obrázku je zachycen stav kolem roku 1900.
4. Současná podoba bývalého C. K. okresního soudu a německé měšťanské školy ve Frýdku. Dnes v této budově sídlí Katastrální úřad.
5. Budova českého Maticního gymnázia v Místku zřízeného roku 1899 Maticí místeckou. Vyobrazení zachycuje stav kolem roku 1918.
6. Současný pohled na české Maticní gymnázium otevřené v roce 1899. Dnes v ní sídlí Obchodní akademie.
7. Národní dům v Místku slavnostně otevřený 31. prosince 1899. Obrázek zachycuje stav kolem roku 1914.
8. Pohled na současnou podobu Národního domu v Místku.
9. Znak Rakouského Slezska
10. Mapa Rakouského (později Československého) Slezska v letech 1742-1938
11. Čechoslav Ostravický
12. Dr. František Sláma

11. 2 Zdroje vyobrazení

1. Klega, M., Lysek, M., Peter, V., Žiška, M.: *Proměny Frýdku-Místku*, Český Těšín 2002, s. 72.
2. Tamtéž, s. 72.
3. Tamtéž, s. 25.
4. Tamtéž, s. 25.
5. Klega, M., Lysek, M., Peter, V., Žiška, M.: *Proměny Frýdku-Místku*, Český Těšín 2002, s. 79.
6. Tamtéž, s. 79
7. Tamtéž, s. 81.
8. Tamtéž, s. 81.
9. Žáček, R.: *Dějiny Slezska v datech*, Praha 2004, s. 268.
10. Tamtéž, s. 197.
11. Dokoupil, L. a kol.: *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy: N-Ž*, Ostrava 2005, s. 82.
12. Tamtéž, s. 244.

11.3 Obrazová příloha

1.

2.

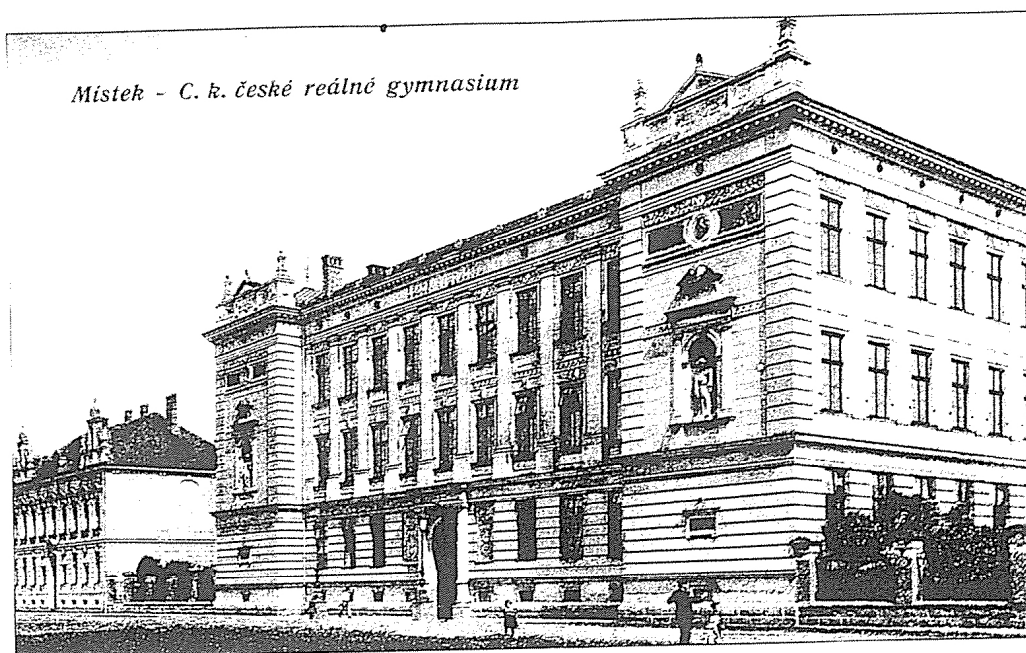
3.

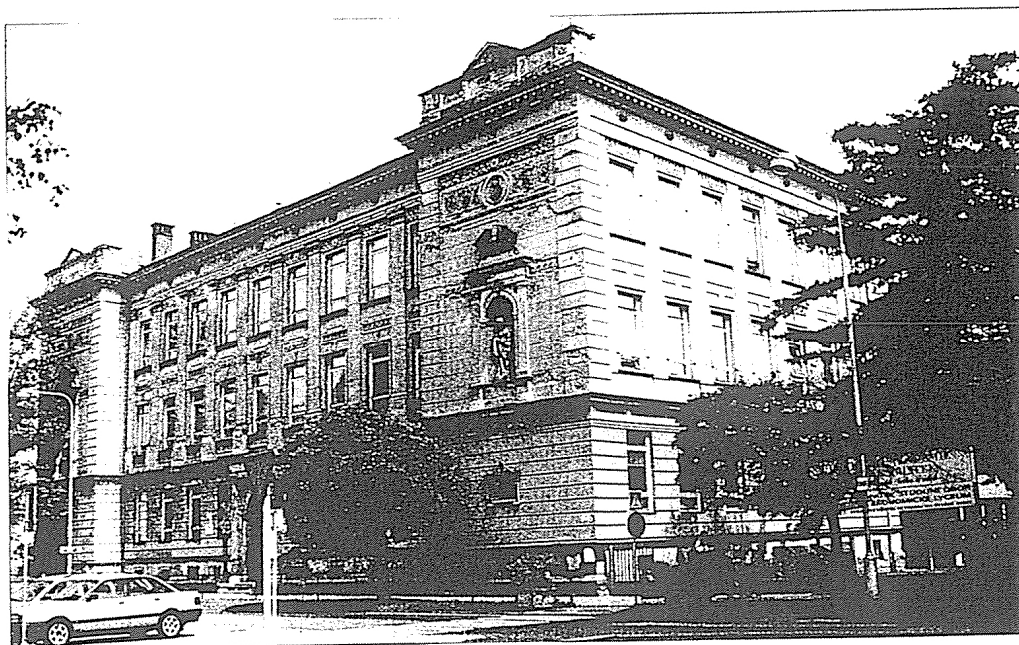
4.

5.

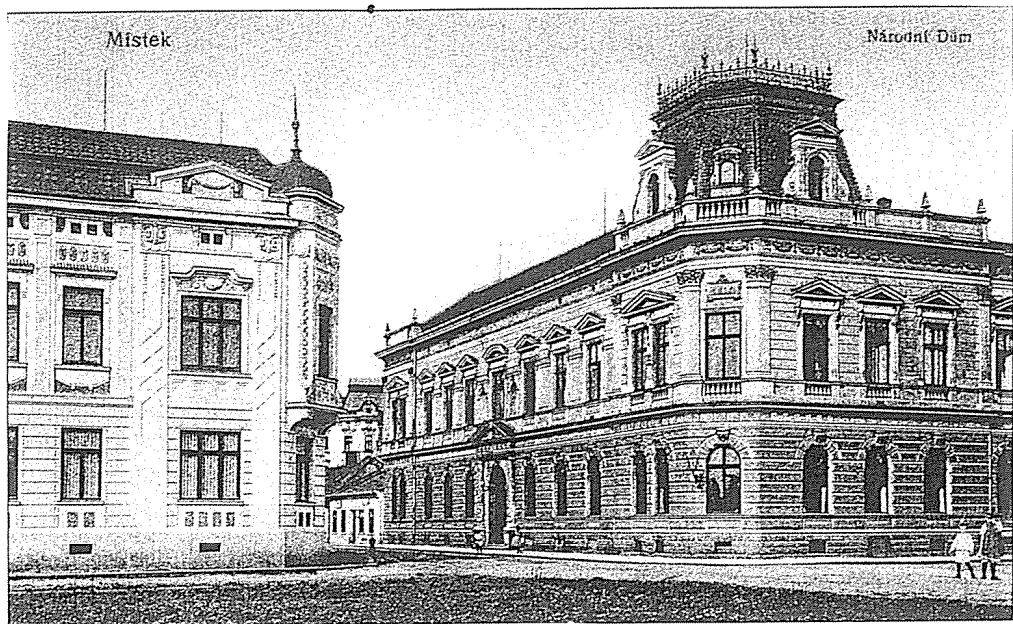

6.

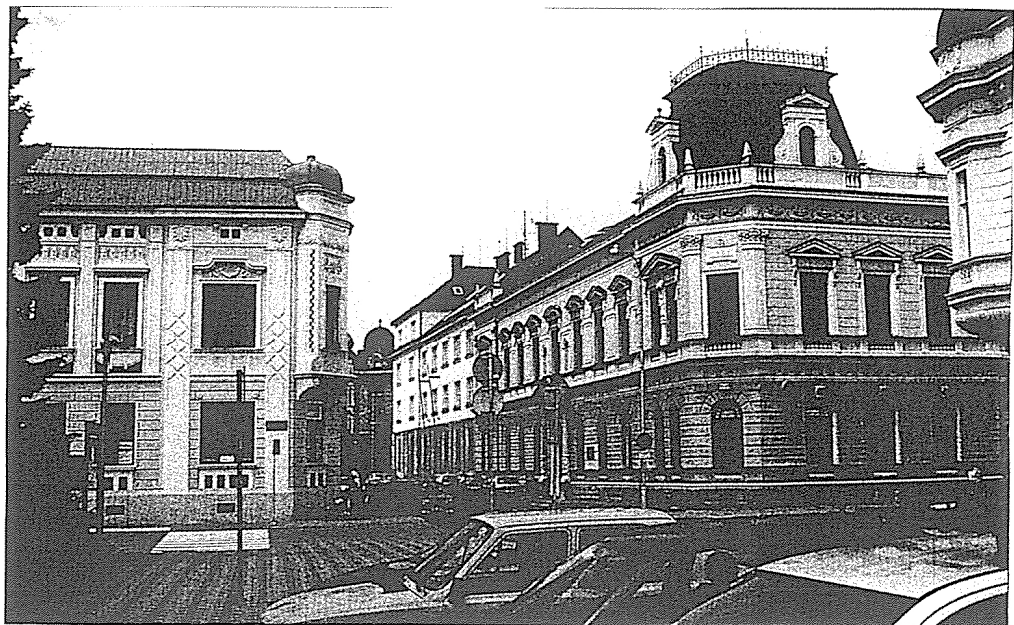

7.

8.

9.

10.

RAKOUSKÉ / ČESKOSLOVENSKÉ SLEZSKO 1742 - 1938

11.

12.

